

BIBLIOTEKARZ

3/2009

Na pytania o ZEBID odpowiada zastępca dyrektora BN
Elżbieta Stefańczyk

Janina Andryszczak

W Sieradzu SOWA powiatowa, czyli praca online
bibliotek gminnych i miejsko-gminnych

Iwona Zbroszczyk

Ku bibliotece wirtualnej

Jerzy Maj

Czy i jaki kanon księgozbiorów?

Apel Przewodniczącej SBP w sprawie odpisów **1%**

Szanowne Koleżanki, Szanowni Koledzy Bibliotekarze

Zbliża się okres rozliczeń podatkowych. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, będące organizacją pożytku publicznego, ma prawo do korzystania z dobrowolnych odpisów od podatku dochodowego osób fizycznych i prawnych w wysokości 1%. Uzyskane w ten sposób fundusze wspomogły w latach ubiegłych m.in. realizację ogólnopolskiego programu Tydzień Bibliotek oraz organizację konferencji i seminariów poświęconych najistotniejszym zagadnieniom bibliotekarstwa polskiego. Wszystkim dotychczasowym darczyńcom serdecznie dziękuję.

W tym roku ponownie zwracam się z prośbą o dokonanie odpisów 1% na rzecz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Wystarczy w zeznaniu podatkowym za rok 2008 dokonać następujących wpisów:

- w pozycji 124 (nazwa organizacji pożytku publicznego): **Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich**
- w pozycji 125 (nr KRS): **00000 81477**
- w pozycji 126 – deklarowaną wysokość odpisu w złotych.

Apeluję do środowiska bibliotekarskiego o włączenie się w kampanię **1% na rzecz SBP**. Wszystkim ofiarodawcom, którzy zdecydują się wesprzeć w ten sposób działalność Stowarzyszenia serdecznie dziękuję. **Zgromadzone środki przeznaczone będą na cele służące całemu środowisku bibliotekarskiemu.**

Będę wdzięczna również za rozpropagowanie niniejszego apelu wśród pracowników i swoich znajomych.

Elżbieta Stefańczyk
Przewodnicząca
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Obserwując realia

Nie sądziłem, że będę kiedykolwiek zmuszony zarzucić wiceministrowi Rzeczypospolitej Polskiej nieprzemyślane (czyli bezmyślne) użycie przez niego informacji naciąganych, spreparowanych przez inną osobę w celach insynuacyjnych, bezgraniczne zaufanie tej osobie i powielanie jej opinii, i to z pieczęcią rządową.

Idzie o odpowiedź Tomasza Merty – podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego – z upoważnienia ministra na interpelację nr 6170 w sprawie problemów i nieprawidłowości w funkcjonowaniu Biblioteki Narodowej w Warszawie, a w szczególności o zawarte w niej stwierdzenie: *Powstały wówczas dwie koncepcje antagonistyczne. Oba opracowania zostały przekazane Dyrekcji BN w marcu 1998 r. Michał Jagiello, po objęciu 1 czerwca 1998 r. stanowiska dyrektora BN zapowiedział kontynuowanie prac Zespołu. Pierwsze zmiany nastąpiły jeszcze w tym samym roku. W ich wyniku Jan Wołosz i Jadwiga Sadowska stracili stanowiska wicedyrektorów BN. Sam dokument został przyjęty na posiedzeniu Dyrekcji BN w dniu 5 sierpnia 1998 r.* Jest to cytat (bez podania źródła, a więc poniekąd plagiat) kłamliwego fragmentu wywiadu dyrektora BN Tomasza Makowskiego, opublikowanego w „Biuletynie EBIB” nr 7 (98) z 2008 r., który powiedział: *Oba opracowania zostały przekazane Dyrekcji BN w marcu 1998 r. Michał Jagiello, po objęciu 1 czerwca 1998 r. stanowiska dyrektora BN zapowiedział kontynuowanie prac Zespołu. Pierwsze zmiany nastąpiły jeszcze w tym samym roku. W ich wyniku Jan Wołosz i Jadwiga Sadowska stracili stanowiska wicedyrektorów BN. Sam dokument został przyjęty na posiedzeniu Dyrekcji BN w dniu 5 sierpnia 1998 r.*

Nieprawdą jest, że były dyrektor M. Jagiello zapowiedział kontynuowanie prac Zespołu i że uczynił jakiegokolwiek krok w celu realizacji proponowanych zmian. Daję wiarę, że 5 sierpnia 1998 r. odbyło się posiedzenie Dyrekcji i że – jak to było w zwyczaju M. Jagielly – polecił asystentowi odnotować w protokole, że do Dyrekcji wpłynęły wspomniane dokumenty. Ale już całkowitą konfabulacją jest stwierdzenie: *Pierwsze zmiany nastąpiły jeszcze w tym samym roku.* W cytowanym kontekście sugeruje ono, że M. Jagiello przystąpił do wprowadzania w życie propozycji zawartych w dokumentach i że po tej zmianie nastąpiła seria innych. Otóż takich zmian nie było, a odwołania nie wiązały się z nimi. Konia z rżędem temu, kto wskaże na jakiegokolwiek zmiany wprowadzone przez M. Jagiellę, które proponowano w dokumentach. Nazwiska prof. J. Sadowskiej i moje, skądinąd krytyków poczynających reorganizacyjnych obecnego dyrektora BN, wymienione zostały tylko po to, by je umieścić w niekorzystnym kontekście i obniżyć naszą wiarygodność.

Moje odwołanie nastąpiło z innych przyczyn. Jako działacz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dawałem w swej publicystyce wyraz sprzeciwu wobec coraz większej zapaści naszego bibliotekarstwa w owych latach. Kiedy w „Bibliotekarzu” nr 6/1998) napisałem, że *tegoroczne podwyżki w kulturze będą wynosić 80,50 zł na jeden etat kalkulacyjny i będą to najniższe podwyżki wynagrodzeń pracowników cywilnych w sferze budżetowej* i kiedy dodałem: *Musimy się pogodzić z myślą, że w zasadzie o sprawy bibliotek i bibliotekarzy, w tym płacowe, nikt nie dba. Jeszcze niedawno, bo przed wyborami, ze strony związków zawodowych padały gromkie deklaracje i buńczuczne oświadczenia, których obecnie nawet echo wyciszono z chwilą, kiedy ich rzecznicy zajęli miejsca swoich poprzednich oponentów we władzach* – odwet był nieunikniony. Jedna z osób, z kręgu władzy, z furią nawymyślała mi telefonicznie za napisanie tych słów, zażądała ich odwołania i zagroziła konsekwencjami. Dzwoniła także do ówczesnego prezesa SBP dr. S. Czajki, domagając się publicznego odcięcia się od mojego stwierdzenia. Spotkał ją jednak zawód, bo prezes, oświadczył, że w czasopiśmie SBP nie ma cenzury, a jeśli ktoś chce coś sprostować lub przedstawić własną opinię, może to zawsze uczynić. Nawet za bardzo się nie zdziwiłem, gdy po powrocie z kongresu IFLA odwiedził mnie M. Jagiello i oświadczył, że złożył wniosek o moje odwołanie. On nie mówił dlaczego, ja o to nie pytałem. Bo nie było o co i po co.

Jan Wołosz

Trzy pytania

Na pytania o ZEBID odpowiada zastępca dyrektora BN Elżbieta Stefańczyk

Ponad rok temu ogłoszono zamiar likwidacji Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej i włączenia pozostałości po nim do Biblioteki Narodowej w postaci Zakładu Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej. Ostatecznie dokonano tego w ubiegłym roku. Oznaczało to likwidację w Polsce kształcenia bibliotekarzy na poziomie średnim. Kto właściwie odpowiada obecnie za ZEBID w Bibliotece Narodowej i jego działalność. Z wywiadu z dyrektorem Tomaszem Makowskim w „Poradniku Bibliotekarza” dowiedzieliśmy się, że prof. Marcin Drzewiecki i pani Danuta Kurach. Tymczasem na ostatnim posiedzeniu Krajowej Rady Bibliotecznej w dniu 8 grudnia 2008 r. usłyszeliśmy także od dyrektora T. Makowskiego, że osobą odpowiedzialną w kierownictwie biblioteki za ZEBID jest zastępca dyrektora Elżbieta Stefańczyk?

Rzeczywiście w ramach podziału kompetencji dyrekcji Biblioteki Narodowej, dyrektor dr Tomasz Makowski powierzył mi w połowie 2008 r. sprawowanie nadzoru nad pracą Zakładu Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej. Pracą Zakładu kieruje od września 2008 r. pani Danuta Kurach, wieloletni pracownik CEBID. Prof. dr hab. Marcin Drzewiecki, dyrektor zlikwidowanego CEBID, jest doradcą dyrektora Biblioteki Narodowej i współpracuje ściśle z ZEBID.

Jeśli ta odpowiedzialność jest w zakresie obowiązków Pani Dyrektor, to na jakich warunkach zlikwidowany CEBID został włączony w strukturę Biblioteki Narodowej?

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie zostało zlikwidowane z dniem 31 sierpnia 2008 r. Funkcjonujące w ramach Centrum Pomaturalne Studium Zawodowe zakończyło cykl

nauczania. Zgodnie z zarządzeniem MKiDN nr 8 z dn. 29 lutego 2008 r. w sprawie likwidacji CEBID zadania w zakresie doskonalenia bibliotekarzy i pracowników informacji i dokumentacji zostały przekazane ZEBID BN. W Statucie BN z dn. 30 lipca 2007 r. zapisano prowadzenie kursów w zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy oraz kursów kwalifikacyjnych. Ponadto Biblioteka Narodowa została wpisana w 2008 r. do rejestru instytucji szkoleniowych w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Warszawie. Zakład Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej został utworzony 1.09.2007 r. jako jednostka organizacyjna Biblioteki Narodowej. ZEBID został jedną z 47 komórek organizacyjnych BN i rozpoczął od razu działalność w zakresie doskonalenia bibliotekarzy. Aktualnie zatrudnionych jest w nim 5 pracowników. Posiada własną pracownię komputerową. Uczestnicy kursów odbywających się w BN korzystają z infrastruktury narodowej ksiąźnicy.

Jakie zmiany nastąpiły po utworzeniu ZEBID i jaka przyszłość rysuje się przed tym zakładem w Bibliotece Narodowej?

ZEBID BN przejmując zadania dotychczas realizowane przez CEBID w zakresie doskonalenia bibliotekarzy i pracowników informacji i doku-

mentacji buduje nowe założenia organizacyjno-programowe, a BN poprzez otrzymane już kompetencje prawne, stwarza nowe możliwości w zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy w Polsce.

ZEBID BN prowadzi szeroką działalność w zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy oraz pracowników informacji naukowej, oferując różnorodne kursy i warsztaty specjalistyczne, z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, obsługi komputerowych baz danych oraz informatycznych systemów bibliotecznych. Ogólnopolski zakres działalności ZEBID zobowiązuje do zapewnienia wysokiej jakości dokształcania i doskonalenia w dwóch obszarach działania podległych BN:

- wspieranie działań kadry kierowniczej bibliotek oraz zatrudnionych w niej pracowników poprzez ustawiczne doskonalenie się, kierowanie i realizację programów doskonalenia zawodowego oraz opracowywanie materiałów edukacyjnych,
- diagnozowanie i określanie potrzeb w zakresie dokształcania i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy, pracowników informacji związanych z obiegiem książki i dokumentów.

Działalność programowa ZEBID skierowana jest do:

- pracowników i kadry kierowniczej bibliotek różnego typu,
- pracowników ośrodków informacji,
- bibliotekarzy,
- nauczycieli-bibliotekarzy,
- studentów
- oraz wszystkich osób zainteresowanych podnoszeniem wiedzy zawodowej w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

ZEBID w 2008 r. prowadził następujące formy działalności:

1. Kursy doskonalące:

- Katalogowanie w języku hasel przedmiotowych BN – poziom podstawowy.
- Katalogowanie w języku hasel przedmiotowych BN – poziom zaawansowany.
- Opracowanie rzeczowe dokumentów z wykorzystaniem UKD.
- Wprowadzenie do MARC 21.
- MARC 21 dla potrzeb bibliografii regionalnej.
- Projekty digitalizacyjne w instytucji kultury.

2. Cykl szkoleń „Bibliotekarz animatorem działań kulturalno-edukacyjnych w regionie” – w ramach programu operacyjnego „Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury. Priorytet I: Edu-

kacja kulturalna i kształcenie kadr kultury”, realizowanych ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Szkolenia zrealizowano w Warszawie oraz 5 miastach: Białymstoku, Gdańsku, Poznaniu, Rzeszowie i Toruniu, przy współpracy Wojewódzkich Bibliotek Publicznych. Łącznie zorganizowano 12 szkoleń, w których udział wzięło 259 pracowników bibliotek.

3. Kursy w ramach współpracy z Bibliotekami Pedagogicznymi w Zamościu, Płocku i Siedlcach dla bibliotekarzy i nauczycieli-bibliotekarzy. Zrealizowano następujące kursy:

- Wprowadzenie do MARC 21.
- MARC 21 dla potrzeb bibliografii regionalnej.
- Wprowadzenie do MARC 21.
- Wprowadzenie do MARC 21 dokumentów elektronicznych i audiowizualnych.
- Wprowadzenie do MARC 21 wydawnictw ciągłych i artykułów czasopism.

W wymienionych formach doskonalenia uczestniczyło 545 osób. ZEBID stara się zapewnić wysoki poziom kursów poprzez merytorycznie przygotowane programy oraz dobrze doświadczonych wykładowców. Kadre wykładowców stanowią wybitni specjaliści o szerokiej wiedzy teoretycznej i praktycznej, z dużym doświadczeniem i umiejętnościami dydaktycznymi. Są to m.in. bibliotekarze z Biblioteki Narodowej, wojewódzkich bibliotek publicznych, Uniwersytetu Warszawskiego.

W 2008 r. ZEBID rozpoczął prace nad koncepcją zmian w systemie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy. Wobec stałego rozwoju bibliotek i przemian w ich działalności konieczne jest zwiększenie wymagań kwalifikacyjnych dla zawodu bibliotekarza, położenie większego niż dotychczas nacisku na stałą i systematyczną aktualizację wiedzy dostosowanej do przemian społecznych, informacyjnych i technologicznych mających wpływ na sytuację bibliotekarstwa.

Rozpoczęliśmy prace nad propozycjami zmian do rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji.

Proponowane propozycje zmian powinny służyć stałemu podwyższaniu kwalifikacji zawodowych, a powołanie Bibliotekarskiego Kursu Kwalifikacyjnego I i II stopnia pozwoli na stałą aktualizację wiedzy zwłaszcza absolwentom pomaturalnych studiów zawodowych o kierunku bibliotekarskim, którzy dawno ukończyli naukę oraz

absolwentom studiów licencjackich niebibliotekoznawczych. Bibliotekarski Kurs Kwalifikacyjny I i II stopnia byłby prowadzony przez BN we współpracy z wojewódzkimi bibliotekami publicznymi.

Trwają rozmowy i prace nad zawiązaniem trwałej współpracy BN z wojewódzkimi bibliotekami publicznymi w zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy – organizacji kursów kwalifikacyjnych, doskonalących, problemowych, seminariów, konferencji metodycznych. Współpraca taka opierałaby się na wspólnych uzgodnieniach rocznych planów kształcenia i doskonalenia oraz warunków organizacji poszczególnych form dydaktycznych. Kursy te w większości odbywałyby się poza Warszawą w siedzibach bibliotek.

W 2009 r. ZEBID będzie kontynuował przyjęte kierunki działalności, wzbogacając system edukacji bibliotekarskiej o nowe formy doskonalące wynikające z zapotrzebowania środowiska bibliotekarskiego. Proponujemy następujące kursy doskonalące:

- Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych BN – poziom podstawowy
- Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych BN – poziom zaawansowany
- Wprowadzenie do MARC 21

- Wprowadzenie do MARC 21 – książki
- Wprowadzenie do MARC 21 – dokumenty elektroniczne i audiowizualne
- Wprowadzenie do MARC 21 – wydawnictwa ciągłe i artykuły z czasopism
- MARC 21 dla potrzeb bibliografii regionalnej
- Opracowanie rzeczowe dokumentów z wykorzystaniem UKD – poziom podstawowy
- Projekty digitalizacyjne w instytucji kultury
- Tworzenie stron internetowych
- Kompetencje psychologiczne bibliotekarza
- Biblioterapia
- Biblioteka animatorem działań kulturalno-edukacyjnych w regionie
- Kurs przysposobienia bibliotecznego
- „Nowe zadania bibliotek powiatowych”
- „Opracowanie rzeczowe literatury pięknej”
- Seminarium „Biblioteki w systemie edukacji i kultury” (prowadzone pod kierunkiem prof. dr hab. Marcina Drzewieckiego).

Mogę zapewnić Pana Redaktora, że Biblioteka Narodowa będzie starała się na bieżąco informować środowisko o prowadzonych pracach w zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy.

Pytania w imieniu Redakcji zadał Jan Wołosz.

Ważne dla Autorów publikujących w „Bibliotekarzu”

Autorzy pragnący publikować swoje teksty w „Bibliotekarzu” proszeni są o:

1. Przysyłanie tekstów i ewentualnie materiałów ilustracyjnych w plikach na adres Wydawnictwa SBP (wyd.sbp-portal@wp.pl) lub bezpośrednio do redaktora naczelnego na adres: jan.wołosz@op.pl

Teksty i fotografie powinny być podpisane.

2. Dołączanie do przysyłanych materiałów danych niezbędnych do wypłacenia honorarium oraz odprowadzenia podatku od honorarium do urzędu skarbowego. W tym celu oprócz imienia i nazwiska należy podać:

- datę i miejsce urodzenia,
- imiona ojca i matki,
- adres domowy,
- PESEL,
- NIP,
- nazwę i adres właściwego dla autora ze względu na miejsce zamieszkania urzędu skarbowego,
- numer konta osobistego w banku w celu przekazania honorarium,
- stopień lub tytuł naukowy oraz miejsce pracy i pełniona funkcja do umieszczenia w notce o autorze.

3. Oświadczenie o braku zgody na bezpłatne publikowanie danego tekstu w Internecie – w związku z digitalizacją i publikowaniem „Bibliotekarza” w Internecie. Brak takiego oświadczenia przy nadesłanym materiale będzie oznaczał zgodę autora na bezpłatną publikację tekstu w Internecie.

Janina Andryszczak

W Sieradzu SOWA powiatowa, czyli praca online bibliotek gminnych i miejsko-gminnych

Od połowy 2008 r. samorządowe biblioteki publiczne w naszym powiecie pracują online. Wszystkie biblioteki (gminne, miejskie i miejsko-gminne) dysponują jednolitym oprogramowaniem bibliotecznym SOWA i klient-serwer. Dzięki technologii wykorzystującej powszechny dostęp do Internetu, współpracę bibliotek zorganizowaliśmy w nowy sposób. Jest to faktyczna (a nie tylko na papierze) współpraca w zakresie automatyzacji biblioteki powiatowej z bibliotekami gminnymi i miejsko-gminnymi.

Część serwerowa wszystkich instalacji jest zlokalizowana na centralnym serwerze w naszej bibliotece powiatowej. Pozostałe biblioteki (z 11 jednostek administracyjnych) nie muszą posiadać serwerów. Poszczególne biblioteki łączą się ze swoimi bazami (księgozbioru, czytelników, czy innymi) za pomocą Internetu. Łącze internetowe ze stałym adresem (droższe) musi być zainstalowane jedynie w bibliotece powiatowej. Pozostałe biblioteki mogą korzystać z tańszego łącza, bez stałego adresu. Przejście z pracy na bazach ulokowanych w poszczególnych bibliotekach do baz ulokowanych na serwerze biblioteki powiatowej bardzo poważnie ułatwiło pracę bibliotekarzy gminnych, którzy nie mają możliwości zatrudnienia informatyka. Dla większości bibliotekarzy archiwizacja, prawidłowe utrzymanie lokalnych baz, zabezpieczenie danych to poważny problem i stres. Nowe rozwiązanie sprawia, że te czynności wykonywane są w bibliotece powiatowej i to ona odpowiada za bezpieczeństwo danych.

Realizacja systemu wymagała koordynacji prac, w tym samym czasie, na dwu poziomach:

- w bibliotece powiatowej,
- w bibliotekach gminnych i miejsko-gminnych.

Jak przebiegały przygotowania w Powiatowej Bibliotece Publicznej w Sieradzu:

- zakupiono i przygotowano wydajne serwery,
- przebudowano i dokonano reorganizacji sieci lokalnej,
- wykonano konfigurację serwera SOWY,
- umieszczono na serwerze wcześniej przygotowane bazy bibliotek gmin i miast,
- umożliwiono dostęp do baz za pośrednictwem Internetu.

Jak przebiegał proces realizacji zadania w gminach:

- zapewniono stały i stabilny dostęp do Internetu,
- dokonano konwersji danych do wspólnego formatu, w niektórych bibliotekach było też konieczne scalanie baz,
- zakupiono i zainstalowano aktualne oprogramowania klienckie systemu SOWA do komunikacji z serwerem biblioteki powiatowej,
- dokonano konfiguracji urządzeń peryferyjnych (np. drukarek) do współpracy z nową wersją oprogramowania.

System daje możliwość pracy online również w filiach bibliotecznych. Muszą one spełniać takie same wymogi techniczne, jak biblioteki gminne, i sposób ich działania jest podobny. Filie pracują na bazie swojej biblioteki nadrzędnej.

Niezmiernie ważną cechą systemu powiatowego jest jego **elastyczność**. W systemie mogą bowiem uczestniczyć zarówno biblioteki, które posiadają filie (np.: Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Złoczewie, Gminne Biblioteki Publiczne w Brzeźniu i Klonowej), jak i biblioteki posiadające własny serwer (system wykorzystuje dane udostępnione z serwera Miejskiej Biblioteki Publicznej w Sieradzu). Biblioteka w Błaszach, pomimo braku odpowiedniego łącza internetowego jest również w systemie. Pracę online podejmie po zakończeniu generalnego remontu pomieszczeń. W tym przypadku aktualizacja danych odbywa się cyklicznie. W 3 wspomnianych gminach dzięki spełnieniu wymogów technicznych możliwe było przyłączenie tych filii do systemu. W takim przypadku filia pracuje na bazie jednostki nadrzędnej.

Nowy system narażony jest na zagrożenia typowe dla tego rodzaju rozwiązań, tzn. awaryjność połączeń internetowych i zależność od dostępności i sprawności serwerów biblioteki powiatowej. Zagrożeniom zapobiegamy poprzez zapewnienie wydajnych serwerów – wspomniane wcześniej serwery mają zapewnić stabilną i nieprzerwaną pracę. Zasilanie podtrzymywane jest poprzez zainstalowanie odpowiednich UPS-ów. Zapewniamy maksymalną, dostępną w chwili obecnej, przepustowość łącza internetowego. Wdrożone rozwiązanie, odpukać, działa bez zakłóceń.

Co zyskali CZYTELNICY?

- Bieżącą informację o dostępności książek. Jeżeli poszukiwany tytuł jest wypożyczony w najbliższej bibliotece, czytelnik uzyska wiedzę, gdzie, w której bibliotece stoi on na półce. W przypadku bibliotek posiadających automatyczne wypożyczalnie czytelnik danej biblioteki może zamówić lub zarezerwować interesującą go pozycję. Świadczona jest też usługa powiadamiania czytelnika e-mailem o tym, że zarezerwowana przez niego książka jest do odbioru. W tej chwili na 11 jednostek administracyjnych (12 bibliotek) w ośmiu działają automatyczne wypożyczalnie książek. W 5 pozostałych bibliotekach nie są jeszcze zainstalowane automatyczne wypożyczalnie, a taki jest warunek uzyskiwania informacji o dostępności.
- Mogą korzystać ze wszystkich bibliotek w gminie lub mieście i gminie, posiadając tylko jedną legitymację.
- Uzyskują szybszą informację o nowościach w bibliotece. Każda z bibliotek może szybciej i lepiej opracowywać nabytki, korzystając z modułu retrokonwersji – pobierać dane do swojego katalogu.
- Na wspólnej stronie internetowej (www.pbp.sieradz.pl) oprócz baz katalogowych poszczególnych bibliotek jest też Katalog Rozproszony, który umożliwia przeszukiwanie wszystkich baz książkowych jednocześnie. Jest to odpowiednik multiwyszukiwarek, jakie funkcjonują w innych systemach. Z poziomu każdej biblioteki czytelnik może przeglądać katalog swojej biblioteki oraz wszystkich bibliotek w powiecie.
- Na stronie WWW jest informacja o każdej z bibliotek (dane kontaktowe, statystyczne, informacja o bieżących wydarzeniach i relacje z nich). Na tej stronie udostępnione są również bazy bibliograficzne:

– *Bibliografia województwa sieradzkiego 1975-1998*,

– *Bibliografia powiatu sieradzkiego od 1999 roku*,

– *System Bibliografii Regionalnej Województwa Łódzkiego*.

Użytkownicy już doceniają możliwość uzyskiwania informacji o zasobach piśmienniczych bibliotek naszego powiatu na wspólnej stronie internetowej.

Skąd środki finansowe na komputeryzację bibliotek gminnych, miejskich i miejsko-gminnych?

Nowa organizacja sieci informatycznej w powiecie jest rozwiązaniem na miarę aktualnych potrzeb i realnych możliwości, przede wszystkim finansowych. Rozwiązaniem wymagającym starań, pracy i współpracy między bibliotekarzami i władzami samorządowymi. Zaletą tego rozwiązania jest na pewno **zminimalizowanie kosztów ponoszonych przez poszczególne biblioteki**. Biblioteki w powiecie muszą zapewnić finanse na aktualizację oprogramowań (biblioteki w gminach mają tylko oprogramowanie klienckie) oraz właściwy sprzęt komputerowy. Biblioteka Powiatowa zapewnia odpowiednie serwery, obsługę informatyczną i szkolenia. Nowa organizacja sieci informatycznej w powiecie to również wyższe koszty ponoszone przez bibliotekę powiatową (np. zapewnienie aktualnego oprogramowania na serwerze, koszty obsługi informatycznej). W ten sposób rozumiemy **wywiązywanie się ze statutowego obowiązku biblioteki powiatowej – udzielania pomocy bibliotekom publicznym w powiecie**. Na spotkaniach szkoleniowych z bibliotekarzami, w czasie spotkań z władzami samorządowymi miast, gmin i powiatu dyskutowaliśmy o konieczności zastosowania nowego rozwiązania organizacji wspólnej sieci w powiecie, wykorzystującego nowe oprogramowania i coraz powszechniejszy dostęp do Internetu. Dokonałiśmy przeglądu sprzętu, oprogramowań oraz zbadaliśmy łącza internetowe. Każda biblioteka terenowa otrzymała listę wymagań koniecznych do spełnienia, by możliwe było jej uczestnictwo w systemie.

Od czasu wprowadzenia programów operacyjnych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowujemy wnioski i zdobywamy środki na działalność merytoryczną, upowszechnieniową i szkoleniową. Składane wnioski zawsze mają zasięg powiatowy, ze szczególnym uwzględnieniem działań i form pracy możliwych do realizacji w bibliotekach terenowych.

Dzięki środkom finansowym pozyskanym z MKiDN mogliśmy sukcesywnie wymieniać sprzęt komputerowy w PBP, zakupić nowoczesne serwery i aktualne wersje oprogramowań.

Stale zmieniające się technologie informacyjne i ciągle wzrastające wymagania czytelników zmuszają twórców oprogramowań bibliotecznych do tworzenia kolejnych wersji. Nie ma darmowych, dobrych oprogramowań bibliotecznych zrobionych raz na zawsze, tak jak nie są zamknięte możliwości rozwoju sprzętu komputerowego. Te właśnie czynniki wymuszają koszty wymiany sprzętu, zakupu aktualnych oprogramowań, wdrażania nowych rozwiązań, serwisowania itp.

Nasi bibliotekarze wiedzą, że nowoczesna biblioteka musi być skomputeryzowana i od początku (1993 r.) przekonują władze kolejnych kadencji, że komputeryzacja jest procesem ciągłym. W każdym roku, w budżecie każdej biblioteki winny znaleźć się środki finansowe na rozwój komputeryzacji. Wszyscy wiemy, że nie jest to łatwe, dlatego też Firma Sokrates-Software wprowadziła możliwość zakupu oprogramowań SOWY na raty. Wielu z naszych bibliotekarzy korzysta z tej możliwości.

Należy podkreślić, że bez ścisłej współpracy Powiatowej Biblioteki Publicznej z bibliotekami publicznymi w powiecie oraz z Firmą Sokrates-Software z Poznania, nie byłaby możliwa tego typu realizacja.

W moim przekonaniu rozwój systemu znalazł zrozumienie u władz samorządowych miast i gmin powiatu sieradzkiego, ale głównym motorem realizacji zadania byli kierownicy i dyrektorzy bibliotek. Mam nadzieję, że satysfakcja i radość czytelników umocnią nas wszystkich w wysiłkach zdobywania funduszy na dalszy rozwój.

Nawet system online nie odpowiedział nam na pytanie, w jaki sposób mądre sowy dowiedziały się o pracującym w naszej bibliotece systemie SOWA. Na srebrnym świerku tuż przy budynku biblioteki wiosną tego roku naliczyliśmy ich 17. W przyszłym roku powinno ich być 18 jako, że SOWA będzie pełnoletnia.

Janina Andryszczak jest dyrektorem Powiatowej Biblioteki Publicznej im. Władysława Broniewskiego w Sieradzu.

Iwona Zbroszczyk

Ku bibliotece wirtualnej

Wszystkie zmiany, jakie zachodzą wokół nas, napędzane są przez zmieniające się oczekiwania społeczeństwa. Wolny dostęp do informacji to zasada leżąca u podstaw nowoczesnej biblioteki cyfrowej oraz każdej innej. Pełny dostęp do tejże informacji w przyszłości będzie oznaczał przebudowę modelu komunikacji naukowej, która rozpoczęła się w momencie tworzenia otwartych zasobów dokumentów cyfrowych. Dotyczy to również działalności bibliotek. W związku z rozwojem technologii i nauki – powinny one wyjść mu naprzeciw i być przygotowane na nadchodzące zmiany.

Biblioteki stoją u progu nowego paradygmatu wymuszonego przez rewolucję technologii informacyjnej, która wybuchła w 1993 r. wraz z debiutem World Wide Web. Cele, jakim służą biblioteki, nie ulegną zmianie, jednak będą musiały wzbogacić się o elementy zaspokajające nowe potrzeby użytkowników. Dotyczy to zarówno bibliotek publicznych, jak i naukowych. W Deklaracji Kopenhaskiej z 1999 r., dotyczącej roli bibliotek w społeczeństwie informacyjnym, możemy przeczytać, że *biblioteki publiczne dysponują strategicznym potencjałem podnoszenia jakości życia i zwiększania demokratycznych możliwości obywateli społeczeństw informacyjnych, za pomocą zapewnienia wolnego i równego dostępu do wysokiej jakości informacji, (...) tworząc rozległą sieć rozpowszechniania informacji, stanowią najbardziej efektywną bazę materiałową dla kształcenia ustawicznego i łatwego dostępu do wiedzy, rozpowszechnianej w sieciach wirtualnych; wspierają one także osoby uczące się na różnych poziomach kształcenia instytucjonalnego, (...) ponoszą wielką odpowiedzialność za zachowanie dziedzictwa kulturowego, zapewnienie dostępu do literatury oraz doskonałej umiejętności czytania i pisanie¹*. Te postulaty w połączeniu z dostępnymi technologiami wkraczającymi do bibliotek powodują, że coraz częściej pojawiają się określenia opisujące „nowe”. Są to: biblioteka bez papieru, biblioteka cyfrowa, biblioteka wirtualna.

Termin „biblioteka wirtualna” nie ma jednoznacznej definicji. Można go spotkać obok terminu „biblioteka cyfrowa” czy „biblioteka elektro-

niczna". Często używane są synonimicznie. W *Słowniku encyklopedycznym informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* możemy przeczytać, iż jest to *zbiór dokumentów elektronicznych gromadzony, opracowany i udostępniany użytkownikom zgodnie z regulami stosowanymi w bibliotekarstwie. Jest to również instytucja zajmująca się obsługą biblioteki wirtualnej, a więc gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem zbiorów, ewentualnie również ich ochroną, tworzeniem i przechowywaniem kopii zapasowych*. Mówiąc o zbiorze, należy mówić o nośnikach elektronicznych i zapisanych na nich danych. Według Aleksandra Radwańskiego, przyglądając się definicjom poszczególnych terminów, można stwierdzić, że biblioteka wirtualna to biblioteka cyfrowa jutra. Pierwszą od drugiej wyróżnia to, iż jest ona związana z sieciami komputerowymi.

Biblioteka cyfrowa różni się od biblioteki elektronicznej tym, że oprócz systemu wyszukiwania także system zbiorów bibliotecznych działa w formie elektronicznej. Na tym etapie rozpoczyna się gromadzenie dokumentów cyfrowych, digitalizacja dokumentów tradycyjnych, które umieszcza się na serwerze. Na koniec mamy dostęp do elektronicznego dokumentu poprzez elektroniczną metainformację. W bibliotece wirtualnej dostęp do pełnych tekstów dokumentów jest wręcz natychmiastowy. Istnieją one w sieci. Dzięki hipertekstowym i multimedialnym możliwościom elektronicznych mediów informacyjnych – zwłaszcza World Wide Web – wszystkie cyfrowe zasoby mogą być zebrane razem z wielu źródeł, w sposób określony głównie przez użytkownika.

10 lat temu nikt nie przewidywał, że Internet stanie się tak ważnym narzędziem. Jest on obecnie, a wraz z nim komputery i oprogramowanie, podstawą nowej gospodarki. Każdy szukający informacji chce do nich dotrzeć szybko i natychmiast.

W Internecie pojawia się coraz więcej elektronicznych książek. Owe kolekcje wpisały się w ideę wymiany informacji i społeczeństwa informacyjnego. Zadania edukacyjne zaczyna przejmować globalna sieć komputerowa. *Biblioteki publiczne wspierają rozwój społeczeństw poprzez zapewnienie usług informacyjnych, dostosowanych do potrzeb społeczności lokalnych, pełnią zatem niezwykle ważną rolę w niwelowaniu różnic w dostępie do informacji pomiędzy bogatymi a biednymi obywatelami Europy*.

Co za tym idzie? Obserwujemy ciągły wzrost liczby projektów, których głównym zadaniem jest

przekształcanie piśmiennictwa w formę cyfrową i udostępnianie szerokiej publiczności z reguły za darmo. Już w roku 1971 r. powstał Projekt Gutenberg utworzony przez Michaela Harta, który przystępując do jego tworzenia, oświadczył że: *największą wartością stworzoną przez komputer nie będzie praca na komputerze, ale magazynowanie, odzyskanie i wyszukanie tego co było składowane w bibliotekach tradycyjnych*⁴. Projekt Gutenberg jest pierwowzorem w digitalizacji i udostępnianiu dokumentów pełnotekstowych w formie elektronicznej. Gromadzi on ponad 20 tys. pozycji – głównie starszych, na które prawa autorskie już wygasły. Wzorowany na nim, a obejmującym nordycki dorobek literatury i sztuki, jest Projekt Runeberg (<http://runeberg.org>). W ramach projektu publikowane są wyłącznie teksty i ilustracje starsze niż 70 lat (od śmierci twórcy), czyli nie chronione już prawem autorskim majątkowym. Prace nad projektem rozpoczęto w 1992 r., jego nazwa wywodzi się od nazwiska narodowego poety Finlandii Johana Ludviga Runeberga.

Jednym z pierwszych – inspirowanym elektroniczną kolekcją Michaela Harta – był Projekt ben Jehuda (<http://benyehuda.org>) – zbiór klasycznej literatury hebrajskiej w języku oryginału, którego nazwa pochodzi od nazwiska Eliezera ben Jehudy – urodzonego na Litwie żydowskiego lingwisty, twórcy współczesnego języka hebrajskiego. Wyemigrował on do Palestyny w 1881 r. Wszystkie dzieła zostały zdigitalizowane i przekonwertowane do formatu dającego się czytać i przeszukiwać w Internecie. Biblioteka jest przeznaczona zarówno dla naukowców, jak i uczniów oraz studentów literatury.

W wielu przypadkach przedsięwzięcia te są amatorskie i spontaniczne, jednak coraz częściej takich zadań podejmują się wyspecjalizowane instytucje, w tym biblioteki naukowe. Przykładem może być serwis Gallica (<http://gallica.bnf.fr>), prowadzony przez Bibliotekę Narodową w Paryżu, który ma na celu przygotowanie elektronicznej kolekcji kanonu literackiego autorów francuskich od XV do XIX w. Jedną z części witryny jest prezentacja archiwum Marcela Prousta, w tym reprodukcji rękopisów pisarza.

Wiele krajów podejmuje kroki, aby dostęp do dorobku narodowego miała jak największa rzesza osób. Rosyjska Biblioteka Państwowa ze zbiorem około 42 milionów woluminów wraz z UNESCO działa w programie Information Tacit Project. Celem projektu jest konwersja biblioteki

tradycyjnej w cyfrową, by w ten sposób wyjść naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom rosyjskiego społeczeństwa. Projekt ruszył w 1998 r. Partnerami w projekcie są m.in. British Council, National Library of Scotland. Projekt działa przy wsparciu Unii Europejskiej.

Także hiszpańska biblioteka narodowa ruszyła z projektem Memoria Hispanica. Podobnie jak we Francji formę elektroniczną mają przybrać rzadkie i unikatowe prace, książki, na które jest zapotrzebowanie wśród czytelników, których nie obejmuje prawo autorskie oraz te, które najbardziej narażone są na zniszczenie. Przeglądane obrazy są powiązane z opisami bibliograficznymi w bazie biblioteki Ariadna. Memoria Hispanica wystartowała w 1995 r. i miała na celu zaprezentowanie hiszpańskich dokonań kultury światu poprzez dostęp do cyfrowych dokumentów.

Kolekcje tworzone są na podstawie dokumentów, których nie obowiązuje już prawo autorskie. Obecnie prawo autorskie restrykcyjnie broni interesów twórców i wydawców. Z drugiej zaś strony wiele prac naukowych umieszczanych na serwerach powoduje dostęp dla szerszej publiczności. Należy jednak wziąć pod uwagę, że owo *spersonalizowane publikowanie będzie podkopywać tradycyjne struktury działalności wydawniczej. Zaobserwujemy rozrastanie się materiałów wewnętrznych nauczania i szarej literatury, większość z nich bez bibliograficznej kontroli. Zaistnieje potrzeba wykreowania struktur radzących sobie z tym pojawiającym się obszarem wiedzy i biblioteki wydają się być najlepszym kandydatem do tego*.

W zmianach zachodzących w bibliotekach zauważyć należy pewną „etapowość”. Na początku biblioteki papierowe, czyli klasyczne, gromadziły przede wszystkim druki zwarte i wydawnictwa ciągle w postaci dokumentu pierwotnego, czyli myśli utrwalonej na papierze. Kolejny etap to biblioteka zautomatyzowana, zwana też hybrydową – gromadząca dokumenty drukowane oraz dokumenty na nośnikach elektronicznych. Większość klasycznych bibliotek ewoluuje w kierunku bibliotek hybrydowych, gdzie widzimy klasyczne dokumenty drukowane oraz bazy danych, systemy zarządzania, które bazują na komputerach i sieciach komputerowych. Użytkownicy oczekują dalszych udoskonaleń. *Nazwa biblioteki hybrydowej odzwierciedla przejściowy stan w bibliotece, która dzisiaj nie jest ani w pełni drukowana, ani w pełni cyfrowa*. W bibliotece elektronicznej rośnie natomiast liczba materiałów

na nośnikach elektronicznych, również system wyszukiwawczy funkcjonuje w formie elektronicznej.

W bibliotekach tradycyjnych książka, z której chciano skorzystać, musiała znajdować się w bibliotece. Również forma papierowa powodowała, że do jednego dokumentu dostęp ma jednocześnie tylko jedna osoba. Postęp mikroelektroniki pozwolił na cyfrowy zapis. Cyfrowe dane dają się łatwo zapisywać, kopiować, przetwarzać czy przysyłać, a co najważniejsze są dostępne dzięki sieci z dowolnego miejsca. Dane te wraz z hipertekstem spowodowały rozwój „linkowania”. Dzięki technologii cyfrowej mamy coraz większe możliwości, ale nie można zapominać, że niosą za sobą także problemy. *Gdy zajmujemy się tekstami elektronicznymi – nie ma takiej rzeczy jak oryginał. Wszystkie formy istnienia tekstu elektronicznego są kopiami. Zaś fakt, że taki tekst może być kopiowany, cięty i sklepany, na powrót: sklepany i przesyłany online – niemal bez wysiłku, może budzić niepokój i dezorientację*.

Dokumenty cyfrowe powodują, że tradycyjne formy przechowywania dokumentów przestają obowiązywać. Należy opracować nowe wzorce gromadzenia, przechowywania i konserwowania. Nie można zapominać, że nośnik, na którym zapisane są informacje, może ulec utracie, zniszczeniu. Papier jest nośnikiem, który zawsze będzie dawał się odczytać. Nawet po wielu latach. Digitalizacja – mimo nieodłącznego ryzyka utraty materiału – pozwala rozwiązać problemy zachowania materiałów drukowanych na nietrwałym kwaśnym papierze lub narażonych na działanie czasu, człowieka – poprzez ciągle udostępnianie.

Cyfrowe kolekcje należy ciągle dostosowywać do nowych technologii, aby nie okazało się za ileś lat, że dane nie dadzą się odczytać z powodu przestarzałego oprogramowania. Forma digitalna jest bardzo delikatna. Gra jednak warta jest świeczki: raporty biblioteczne wykazują, że studenci najpierw kierują się po informacje do Webu. Drugim przykładem jest wypowiedź Włodzimierza Ducha, profesora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Píše on: *Od lat moi współpracownicy nie korzystali z biblioteki. Chociaż wśród znajomych fizyków nie brakuje tradycjonalistów, opowiadających o zaletach papierowych wydań pism, w praktyce prawie wszyscy czytają prace na ekranach monitorów ściągając je z Internetu. W wąskich dziedzinach odwrót od słowa drukowanego stał się już faktem, chociaż*

nadal tylko niewielki procent książek specjalistycznych pojawia się w formie elektronicznych.

W związku z zachodzącymi przeobrażeniami wysokie wymagania stawiane będą również pracownikom bibliotek, którzy właściwie przygotowani, z konkretną wiedzą i umiejętnościami będą mogli sprostać wyzwaniom, jakie niesie ze sobą XXI w. Można by zadać sobie w związku z tym pytanie – czy mówiąc o cyfrowej bibliotece, mówimy także o „cyfrowych bibliotekarzach”?

Iwona Zbroszczyk jest kierownikiem Wypożyczalni nr 98 Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.

Przypisy:

- ¹ J. Skrzypkowska: *Coś dla każdego: biblioteki publiczne i społeczeństwo informacyjne*. „Biuletyn EBIB” [online]. 1998, nr 8 [dostęp 29 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib08/skrzypko.html>.
- ² A. Radwański: *Biblioteka wirtualna – problemy definicyjne*. „Biuletyn EBIB” [online]. 1999, nr 8. [dostęp 26 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib08/radwan.html>.
- ³ J. Skrzypkowska: *Coś dla każdego: biblioteki publiczne i społeczeństwo informacyjne*. „Biuletyn EBIB” [online]. 1998, nr 8 [dostęp 29 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib08/skrzypko.html>.
- ⁴ M. Mocydlarz: *Udostępnianie informacji naukowej na nośnikach elektronicznych*. „Horyzonty” [online]. 2000, nr 2 [dostęp 27 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pfsl.poznan.pl/horyzonty/no-sniki/1rozdzial.html>.
- ⁵ D. Raitt: *Digital Library Initiatives Across Europe*. „Computers in Libraries” [online]. 2000, nr 10 [dostęp 31 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.infotoday.com/cilmag/nov00/raitt.htm>.
- ⁶ L. Szczygłowska: „Cybrary” to wciąż biblioteka. W: *EBIB Materiały Konferencyjne* [online]. nr 16 [dostęp 27 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/biblio21/sesja2ref2>.
- ⁷ Tamże
- ⁸ Cyt. za G. Piotrowicz: *Cyfrowa przyszłość, czyli biblioteki w erze informacji*. W: *EBIB Materiały Konferencyjne* [online] nr 16 [dostęp 27 marca 2008]. Dostęp w World Wide Web: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/biblio21/sesja2ref2>.
- ⁹ W. Duch: *Przyszłość technologii informacyjnych i przyszłość książki*. „Wirtualna Edukacja” [online]. Nr 9 [dostęp 22 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://lttf.ieee.org/we/a015.html>.

Jerzy Maj

Czy i jaki kanon księgozbiorów?

Wstęp

Na prośbę organizatorów konferencji nt. „Zbiory i zasoby informacyjne bibliotek publicznych wobec aktualnych zmian kulturowych i technologicznych”, zorganizowanej w Opolu w ubiegłym roku, wygłosiłem referat na temat potrzeby i możliwości opracowania czegoś w rodzaju katalogu wzorcowego dla bibliotek publicznych. Żywa dyskusja zdominowana została jednak przez dość jednostronne i kontrowersyjne wypowiedzi przedstawicieli wydawców i księgarzy. Ponieważ zabrakło czasu na wypowiedzi bibliotekarzy, postanowiłem opublikować nieco zmodyfikowaną wersję mojego wystąpienia, aby szerzej spopularyzować to nieco zapomniane zagadnienie i dać szansę zajęcia stanowiska bibliotekarzom-praktykom, borykającym się na co dzień z kwestią doboru księgozbioru w taki sposób, aby odpowiadał on zainteresowaniom czytelników, ale zarazem spełniał kryteria dostarczania wartościowej i godnej polecenia lektury.

Tworzenie kanonów piśmiennictwa zawsze było i jest jednym z najtrudniejszych i niewdzięcznych zadań w sferze kultury i oświaty. Wystarczy przywołać niedawne dyskusje wokół propozycji modyfikacji listy szkolnych lektur obowiązkowych i zalecanych, wywołane przez Romana Giertycha. Zarazem jednak była i jest odczuwana potrzeba istnienia pewnych wzorców księgozbiorowych, zwłaszcza wśród bibliotekarzy pracujących w mniejszych bibliotekach i filiach. Jak wiadomo, przed 1990 r. ukazywało się wiele różnych katalogów wzorcowych o zasięgu regionalnym.

Instytut Książki i Czytelnictwa od początku swojego istnienia był obligowany do określania profilu gromadzenia księgozbiorów bibliotek publicznych. Powołano nawet specjalną Pracownię Katalogów Wzorcowych, którą kierowała Wanda Dąbrowska. Prace te, mające charakter katalogów zalecających, ale bez rygoru obligatoryjności¹, pozwalały przez wiele lat unikać nacisków na kłopotliwe politycznie opracowanie „listy książek, które obligatoryjnie powinny być w każdej bibliotece”. Uciekano się także do argumentu, że trzeba najpierw zbadać strukturę istniejących

**Nie zapomnij
o prenumeracie!**

księgozbiorów, zakupu nowości oraz ich wykorzystywania, a to wymagało kosztów i czasu, więc sprawa przysychała na kolejne lata. Przy okazji opracowano 6 obszernych i wiele drobniejszych raportów z badań na temat zakupu i wykorzystania książek w bibliotekach publicznych².

Dopiero w „roku owym” 1981, w reakcji na uchwałę VIII Krajowego Zjazdu Bibliotekarzy Polskich, Instytut Książki i Czytelnictwa podjął się opracowania „Spisu książek, które powinny być stale i w odpowiedniej postaci dostępne w księgarniach i bibliotekach”.

Przygotowaniem „Spisu...” pokierował Witold Adamiec przy współpracy grona bibliotekarzy z bibliotek wojewódzkich. Broszurka zawierająca ok. 1000 tytułów ukazała się w 1983 r., tuż po zniesieniu stanu wojennego. Wydana jako maszynopis powielany w formacie A5, w stylu ówczesnych wydawnictw bezdebitowych i w „samizdatowym” nakładzie 250 egz., nie wywołała – mimo tak „atrakcyjnej” formy – większego zainteresowania. Szkoda, bo praca ta zawiera kilka elementów metodologicznych wartych tego, aby pochylić się nad nimi pomimo upływu ćwierćwiecza.

We wstępie autorzy stwierdzają, że „spis wyraża te z istniejących potrzeb czytelniczych, które są najpowszechniej ujawniane, a nie są należycie zaspokajane”. Dlatego ze szczególną uwagą potraktowano m.in. literaturę dla dzieci i młodzieży, reprezentowaną przez ok. 1/3 wszystkich proponowanych tytułów, uważając (cytując) „zaspokojenie potrzeb czytelniczych dzieci i nasto-

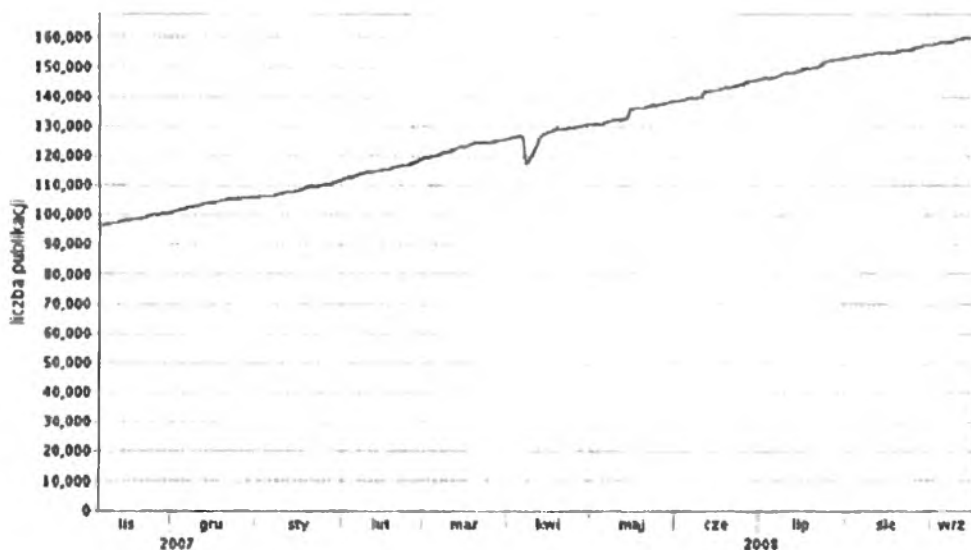
latków za sprawę najważniejszą ze względu na przyszłość społeczeństwa polskiego i jego kultury”. Poza literaturą polską, autorzy wprowadzili do kanonu kilkanaście pozycji z literatury antycznej oraz po kilkadziesiąt pozycji z literatury angielskojęzycznej, francuskojęzycznej, niemieckojęzycznej, literatury narodów ZSRR, innych literatur słowiańskich, literatury włoskiej i „literatur innych narodów”. Ostatnie 3 działy to: książki użytkowe (bez podręczników), książki popularnonaukowe i paraliterackie oraz książki „popularne”, co uzasadniano „wielkim zapotrzebowaniem na książkę lekką, łatwą i przyjemną, która dla części czytelników jest jedyną literaturą czytaną”.

Sądzę, że wiele z tych założeń mogłoby być przydatne przy ewentualnych próbach stworzenia dzisiaj takiego spisu kanonicznego, większość zaś spośród zaproponowanych tam tytułów mogłaby być z powodzeniem przeniesiona do kanonu księgozbioru bibliotek publicznych w Polsce obecnej doby.

Kanon a nowe technologie informacyjne

Od czasu publikacji „Spisu...” minęło 25 lat. Całkowicie zmieniła się sytuacja polityczna w Polsce i Europie, nastąpił też ogromny skok w technologii informacyjnej. W latach 80. dopiero powstały pierwsze komputery domowe ZX 80 i ZX Spectrum, nikomu w Polsce nie śniło się o telefonach komórkowych, Internecie, o *e-book* czy *e-paper*.

Liczba publikacji w „Federacji Bibliotek Cyfrowych”

Obecnie w Internecie doliczyłem się 34 bibliotek określających się jako cyfrowe lub wirtualne. Zrzeszone w Federacji Bibliotek Cyfrowych oferują ponad 150 000 tytułów, ogólnie zaś zasoby cyfrowe szacowane są już na ponad 200 000 tytułów.

W zestawieniu ze 136 mln wol. w bibliotekach publicznych w Polsce liczby te nie wyglądają imponująco, ale pamiętajmy, że porównujemy tytuły z woluminami (ale w bibliotekach cyfrowych jest też sporo dubletów).

Z wykresu wynika, że w czasie 11 miesięcy nastąpił przyrost liniowy o stopie ok. 5,5 tys. tytułów miesięcznie, co czyni ok. 65 tys. rocznie; przy takim trendzie zasoby bibliotek cyfrowych podwoją się po zaledwie 3 latach. Czy to oznacza, że tradycyjna książka papierowa skazana jest na zagładę i nie warto zastanawiać się nad takimi sprawami jak kanoniczny zestaw tytułów dla biblioteki publicznej?

Wprawdzie Łukasz Gołębiwski obwieścił niedawno śmierć tradycyjnej książki, ale w dyskusji radykalne poglądy autora nie spotykają się z aprobatą publiczności, która dość zgodnie twierdzi, że to raczej zmiana formy książki, a nie jej kres. Kilka tygodni wcześniej ogłoszono wyniki konkursu na esej „Biblioteka moich marzeń”³, w którym zwyciężyła Weronika Kostecka, autorka m.in. wierszy i opowiadań dla dzieci, która wyraziła przekonanie, że (cytuje): „księgozbiory cyfrowe, choć bardzo potrzebne, nigdy nie zastąpią w pełni tych tradycyjnych. Prawdziwy, magiczny kontakt z księgą to kontakt zmysłowy. Czytanie jest aktywnym wypoczynkiem, przygodą, wyzwaniem intelektualnym, źródłem wiedzy i rozrywką”.

Telewizja miała całkowicie wyeliminować kino i teatr, ale w sezonie zimowym bilety do teatru trzeba w Warszawie kupować z 2-3 tygodniowym wyprzedzeniem, a na dobry film też nie od razu można się wybrać. Prawdopodobnie w przyszłości książka cyfrowa odbierze część czytających książkę konwencjonalnej, ale chyba nie aż tak wielu, by księgarnie i biblioteki świeciły pustkami. Najmocniejszym argumentem przeciw „no future book” jest ogromna liczba witryn w Internecie, oferujących książki nowe i używane, a otwierająca się po wklepaniu do Google hasła „książka”; widać, że wielu jeszcze „wirtualnych” ceni dyskretny urok przekładania kartek, jeśli elektroniczna konkurencja tak o nich zabiega.

Czy kanon, jaki kanon i jak go opracować?

Mimo wielu różnic w poglądach na sprawy kompletowania księgozbiorów, w przeszłości na

ogół nie kwestionowano kanoniczności podstawowej klasyki literatury rodzimej i obcej. I tu rodzi się pierwsze pytanie: czy tak powinno być nadal? Bo, jak wszyscy wiemy, biblioteki cyfrowe bazują głównie na klasyce właśnie, z banalnej przyczyny wygaśnięcia ochrony praw autorskich.

Drugie co do ważkości pytanie dotyczy książki użytkowej, przede wszystkim leksykonów, encyklopedii, słowników, przewodników, poradników itp. Wiadomo, że w tej grupie potrzeb czytelników książka tradycyjna najszybciej przegrywa z systemami informacyjno-wyszukiwawczymi w sieciach komputerowych. Nawet osoby konstantujące niechęć do elektroniki i manifestujące przekonanie, że „książki nic nie zastąpi”, coraz chętniej, choć zwykle cichcem, korzystają z komputerowych encyklopedii, słowników, książek telefonicznych, rozkładów jazdy itp., bo jest to szybsze i wygodniejsze. Czy zatem należy zrezygnować z umieszczania w kanonie zarówno klasyki, jak książek użytkowych. Nie sądzę... Pomiając już fakt, iż w Polsce daleko nam jeszcze do pełnej komputeryzacji bibliotek z dostępem do Internetu, a i w otoczeniu bibliotek komputer nie jest w naszym kraju sprzętem powszechnego użytku, to trzeba wziąć pod uwagę, że książka tradycyjna ma co najmniej jedną zdecydowaną przewagę nad elektroniczną. Nawet nie „zmysłowość kontaktu”, i nie to nawet, że „można się z nią położyć na kanapie”. Największą zaletą tradycyjnej książki jest to, że ona jest. Po prostu jest, fizycznie, namacalnie, konkretnie. I że będzie, nawet gdy wyłączą prąd, bo można ją ostatecznie czytać przy świecy lub łuczywie, że nawet wydrukowana na kwaśnym papierze przetrwa pół wieku, zniszczyć ją może dopiero wojna, pożar, powódź, ale i wtedy nie znikną wszystkie egzemplarze. Papierowa książka w przeciwieństwie do *e-book* nie przestanie istnieć wraz z zanikiem prądu ani na czas jakiś, ani na zawsze w wyniku silnego wyładowania elektromagnetycznego albo szczególnie łakomego wirusa.

Na wrześniowej konferencji w Opolu zaproponowałem kilka punktów do dyskusji, a mianowicie:

1. Kanon księgozbioru dla bibliotek publicznych powinien być zorientowany przede wszystkim na biblioteki stopnia podstawowego i filie.
2. Punktem wyjścia do stworzenia takiego kanonu mógłby być omówiony wyżej „Spis...” pod redakcją W. Adamca, zarówno zrab jego zawartości, jak przyjęta w nim struktura, po niezbędnych korektach i aktualizacjach.

3. Należy zachować co najmniej 30% udziału literatury dla dzieci i młodzieży w całości kanonu, należy go uwspółcześnić i rozszerzyć o najbardziej poczytne pozycje z zakresu fantasy.
4. Należy ograniczyć udział „najbardziej klasycznej klasyki”, zwłaszcza rodzimej, bo ta jest i będzie coraz bardziej dostępna w formie zdigitalizowanej; zwiększyć udział „nowszej klasyki”, do której prawa autorskie jeszcze nie wygasły, zwłaszcza tak zaniedbanej w zbiorach polskich bibliotek literatury niemieckojęzycznej, iberyjskiej i latynoamerykańskiej z drugiej połowy XX w.
5. Gruntownie zrewidować, zmienić nazwę i odpowiednio przekształcić dział VII ze „Spisu...” Witolda Adamca – „Literatury narodów ZSRR”, ale nie likwidować wszystkich pozycji; bo jest tam ich wiele o wartościach nieprzemijających.
6. Mimo silnej konkurencyjności encyklopedii i wyszukiwarek internetowych, należy zachować 40- 50-tytułowy zbiór podstawowych encyklopedii, przewodników, słowników, kompendiów historii ogólnej oraz historii literatury, sztuki, filozofii, techniki itd., m.in. dlatego, aby można było zweryfikować często nieautoryzowane i niewiarygodne źródła internetowe.

Zdaje sobie sprawę, że przedstawiony powyżej pomysł sposobu opracowania kanonicznej listy książek, które powinny stanowić zrąb zbiorów każdej biblioteki publicznej, to tylko bardzo zgrubny szkic. Ale od czegoś trzeba przecież zacząć.

„Spis...” pod redakcją W. Adamca powstał na fali ożywienia społecznego lat 1980-1981, m.in. dzięki zaangażowaniu nielicznej, ale aktywnej i kompetentnej grupy bibliotekarzy z bibliotek publicznych. To SBP dało wtedy, w 1981 r., pierwszy impuls tej inicjatywie. Także teraz Stowarzyszenie, a zwłaszcza Sekcja Bibliotek Publicznych z jej przewodniczącą, tak znaną z energii i talentów organizacyjnych, mogłaby dać impuls do podjęcia prac nad nowelizacją efektu inicjatywy sprzed 25 lat. Dzięki temu wysiłek włożony w opracowanie pierwowzoru nie zostałby może całkiem zaprzepaszczoney.

Dr Jerzy Maj jest pracownikiem Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej.

PRZYPISY:

¹ M.in. katalog: *Książki dla bibliotek (w latach 1959-1962)*, „Literatura piękna”, „Literatura dla dzieci

i młodzieży” (1959), „Literatura popularnonaukowa: książki, czasopisma, materiały audiowizualne” (1962), a także wiele wcześniejszych prac, nawet z okresu międzywojnia.

² S. Siekierski, K. Neuhüttler: *Analiza zakupu i wykorzystania książek w bibliotekach powszechnych, w latach 1957-1958*. Warszawa 1959; S. Siekierski: *Stan i uzupełnianie księgozbiorów bibliotek oraz czytelnictwo literatury pięknej*. Warszawa 1964; S. Siekierski, J. Ankudowicz: *Uzupełnianie i wykorzystanie zbiorów w bibliotekach publicznych i związków zawodowych w latach 1960-1963*. Warszawa 1965; S. Siekierski, J. Ankudowicz: *Nowości w bibliotekach publicznych*. Warszawa 1970; S. Siekierski, W. Adamiec, J. Ankudowicz: *Uzupełnianie i wykorzystanie zbiorów bibliotek publicznych w latach 1968-1972*. Warszawa 1974; W. Adamiec: *Główne problemy uzupełniania księgozbiorów bibliotek publicznych w latach siedemdziesiątych*. Warszawa 1989; L. Oplawska: *Materiały audiowizualne dla bibliotek publicznych*. Warszawa 1976; L. Oplawska: *Zakup nowości wydawniczych do księgozbiorów podręcznych powiatowych i miejskich bibliotek publicznych w latach 1973-1974*. Warszawa 1977.

³ Konkurs ogłoszono w ramach Projektu „Czas Na Czytanie. Książka Wzbogaca”, realizowanego pod patronatem ministra Bogdana Zdrojewskiego.

Halina Filip

Wybory czytelnicze (dla) najmłodszych

Dorośli doskonale wiedzą, że dzieci powinny czytać książki. Wiedzą również o tym, że książka oddziałuje na dzieci zarówno obrazem, jak i słowem oraz że dla rozwoju dziecka wnosi wiele korzyści, a przede wszystkim – pobudza wyobraźnię i emocje, kształtuje wartości, wzbogaca i utrwala wiedzę. Oni też zazwyczaj dokonują doboru książek dla dzieci. Przyjęło się, że najczęściej polecają baśnie i bajki.

Czy założenie dorosłych pokrywa się z wyborem dzieci? Przekonajmy się, czego dowiodły badania i rozmowy o książce¹.

Badania dotyczące gatunku książek wykazały, że najchętniej czytane są baśnie i bajki oraz literatura przygodowa. Na te odpowiedzi na pewno zaważył fakt, że – po pierwsze – baśnie i bajki czytane są dzieciom w przedszkolu (lub w domu); po drugie – są to lektury omawiane w szkole; po trzecie – często dzieci znają je jako baśń i bajkę

filmową (o czym wspominały w czasie rozmów). Najczęściej wymieniały tytuły baśni: *Calineczka*, *Czerwony Kapturek*, *Brzydkie kaczątko*, *Śpiąca królewna*; bajki Brzechwy i Tuwima; literaturę przygodową: *Kubuś Puchatek*, *Harry Potter*², *Dzieci z Bullerbyn*. Wielokrotnie wymieniały tytuły: *Koszmurny Karolek*, *Mikołajek*, *Kaczor Donald*, *Karolcia*, *Shrek*, serię książek o Franklinie. Wykazały także, że równie ochoczo czytane są inne książki – niekoniecznie z dużą zawartością ilustracji i niekoniecznie są to krótkie opowieści, na przykład *Harry Potter*, *Dzieci z Bullerbyn*.

Wyniki skłaniają do zastanowienia się, dlaczego spośród tak wielu różnych lektur (bez wątpienia większość z wymienianych tytułów należy do spisu lektur szkolnych), tak bardzo podobają się dzieciom *Kubuś Puchatek* i *Dzieci z Bullerbyn*?

Okazało się, że znacznym zainteresowaniem cieszą się książki wydawane w ramach różnych serii. Są takie, które wskazują i chłopcy, i dziewczęta – np. *Franklin*, *Koszmurny Karolek*, *Garfield*; wyłącznie dziewczęta – *W.I.T.C.H.*, *Martynka*, cykl książek o Ani czy „Seria Niefortunnych Zdarzeń”; tylko chłopcy – serie: „Ciekawe dla czego”, „Straszne opowieści”.

Na pytanie o ulubionego bohatera literackiego dzieci najczęściej odpowiadały: *Harry Potter*, *Kubuś Puchatek*, *Mikołajek*, *Spider Man*, *Czerwony Kapturek*. Zauważalni przez dzieci bohaterowie to także: *Ania* (z cyklu „*Ania z Zielonego Wzgórza*”); *Batman*; *Doktor Dolittle*; *Karolcia*; *Scooby Doo*; *Shrek*; wróżki (np. z serii pt. „*Wróżki*”, „*Witch*”).

Z wypowiedzi można wnioskować, że najbardziej znani bohaterowie literaccy powiązani są z filmem i komiksem, który dzieci dość często wyszczególniały (wyraźna moc obrazu).

Za co najbardziej dzieci lubią swoich bohaterów? Rozmowy pokazały, że – po pierwsze – dzieci utożsamiają się z bohaterem (mówiły np.: *lubi jak ja zamierza; jest w moim wieku; jest podobna do owieczek, które ma mój dziadek; lubi miód jak ja*); po drugie – lubią jak bohater jest dobry (*pomaga innym; uratował księżniczkę; niszczy zło*); po trzecie – czują sympatię, bohater ma przygody (wówczas książka jest ciekawa – jest dużo wydarzeń).

Na temat ilustracji wśród młodych dyskutantów przeważały opinie, że w książce powinno być mało obrazków, a jeżeli już są, to nie kolorowe i powinny być małe (np. jak w *Harrym Potterze*). Oto niektóre głosy: *lubię takie książki, w któ-*

rych jest jak najmniej obrazków, a jak najwięcej do czytania; nie lubię [obrazków], bo jest mało do czytania; myślę, że obrazki mogą być, ale nie takie kolorowe i duże, tylko małe (...) całe czarne, rysowane konturem – szkice takie; w książce powinno być dużo treści, a nie obrazków.

Zatem uznać można, że dzieci mówią inaczej, a wybierają inaczej, jako że obserwacje dowiodły, że: samodzielnie wybierana książka to taka, która ma dużo obrazków – jest kolorowa lub jest to książka, która jest związana z zainteresowaniami. Dzieci zwracały także uwagę na słowa, mówiły np.: *podoba mi się, bo ma ładne słowa.*

Powyższe konkluzje potwierdza także odpowiedź na pytanie: co wpływa na wybór określonej książki? Ankietowani zdecydowanie opowiadali się, że jest to tytuł. Oznacza to, że szukają książki określonej bądź takiej, która zaspokoi ich potrzeby lub zainteresowania.

A co na temat książek i obrazków oznajmili w czasie konferencji reprezentanci klas I-III ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Kołobrzegu oraz dzieci przebywające na leczeniu w Szpitalu Uzdrowiskowym „*Słoneczko*” w Kołobrzegu? Oto zbiór wypowiedzi dzieci (w oryginalnym brzmieniu), uzupełnione głosami kołobrzeskich przedszkolaków (w czasie panelu prezentowanych w formie filmu).

Dlaczego dzieci lubią książki? Z różnych powodów: *czas szybciej leci; można się czegoś nauczyć; wciąga, lepiej czytać książki niż grać na komputerze, bo to psuje wzrok.*

Dlaczego lubią je przedszkolaki? Dlatego, że: *te opowieści są dla nas fajne; jest dużo obrazków i przygód nowych; są ciekawe i różne w nich przygody są; bo może czytać je ten, co chodzi do szkoły, i szukać jakiś rozwiązań.*

Kto tworzy książkę? Opinie były podzielone: *autor; pisarz; ilustrator; drukarz; wydawnictwo.*

Zdaniem maluchów książki tworzą: *piraci; księżniczki; poeta; syreny; Julian Tuwim.*

Na pytanie po co są w książce obrazki, dzieci odpowiadały: *po to, żeby łatwiej było zapamiętać; żeby było łatwiej dla młodszych, żeby widzieli jak to wyglądało; można wtedy nie czytać tylko popatrzeć na obrazki; żeby książka była ładniejsza; bo bardziej się zaciekawia książką; są po to żeby te dzieci, co nie umieją czytać, mogły sobie oglądać.*

W opinii najmłodszych książki powinny mieć obrazki, albowiem: *są bardzo ładne; żeby książka była fajna; żeby książka była kolorowa.*

Czy książka powinna mieć dużo obrazków? Tu również opinie były podzielone – jedni uważali, że obrazki są bardzo potrzebne i powinno być ich jak najwięcej oraz że im więcej obrazków, tym ładniejsza książka. Zdaniem innych powinno być tak po środku – żeby trochę poczytać, a nie tylko oglądać obrazki; obrazki są mniej ważne, najważniejsze w książce są druk i informacje, które w książce są napisane.

Najmłodsze dzieci uznały, że książka powinna mieć dużo obrazków, bo wtedy: *są fajne te opowieści; jest bardzo dużo nowych przygód; można dużo czytać i oglądać.*

W trakcie wielu rozmów dzieci określały książkę słowem: „fajna”. Co u dzieci czyni książkę „fajną”? Ano jest fajna, kiedy: *ma dużo ilustracji; są ciekawe historie; ma bardzo dużo obrazków; jest fajna, jak jest śmieszna; jest fajna, kiedy jest wciągająca; jest fajna, kiedy ma dużo przygód.*

Przedшкоlaki uznały, że książka fajna jest, kiedy: *są różne zagadki; są fajne przygody; jest (...) dużo obrazków i są ciekawe; że ma dużo obrazków i opowieści; jest kolorowa; można się z tego więcej nauczyć; są fajne te książki dla dzieci, bo rodzice je czytają i zasypiamy zawsze w końcu.*

Co powinna mieć książka żeby była fajna? *Powinna mieć ciekawe opowieści; dużo takich fajnych historii; dużo fajnych przygód; dużo bohaterów; dużo ciekawych rzeczy; dużo obrazków; dużo informacji z historii i o kosmosie; jak jest to np. książka o smokach, to żeby nie było mało smoków, tylko żeby było tak dużo.*

Przedшкоlaki uważają, że fajna jest wtedy, kiedy zawiera: *obrazki i napisy; dużo czytania i dużo obrazków; bardzo fajne słowa.*

Z badań i obserwacji wynika, że dla najmłodszego odbiorcy książka „fajna” to książka, która jednocześnie trafia OBRAZEM i SŁOWEM. Jest „fajna” wtedy, kiedy jest: ciekawa (ma przygody); śmieszna; kolorowa i ma ładne obrazki. Nadmieniali także, że książka „fajna” to taka, która uczy (można się z niej dużo dowiedzieć).

Pamiętajmy jednak, że potrzeba czytania książek nie jest potrzebą naturalną – NAWYK OBCOWANIA Z KSIĄŻKĄ POWINIEN BYĆ ROZBUDZANY STOPNIOWO.

Halina Filip jest dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Galla Anonima w Kołobrzegu.

Artykuł opracowano na podstawie referatu zaprezentowanego podczas ogólnopolskiej konferencji „Nowe trendy w ilustracji i książce dla dzieci. Książka obrazkowa”, Kołobrzeg, 22-23 września 2008 r., zorganizowanej ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

PRZYPISY:

¹ Badania Miejskiej Biblioteki Publicznej: sondaż wśród dzieci z kl. I-III w województwie zachodniopomorskim (2006); badania ankietowe obejmujące dzieci w wieku 6-10 lat (2008); debata z dziećmi ze szkół kołobrzeskich (2006); obserwacje. Spotkania z dziećmi w bibliotece publicznej oraz przedszkolach – dokumentowane kamerą cyfrową (pomysł autorski).

² Zapewne można dyskutować czy *Harry Potter* to przygoda, fantastyka czy baśń. Jednak bez względu do jakiego gatunku przydzielimy tę książkę, nie brakuje w niej przygody.

Nasi korespondenci informują

XI Dolnośląski Festiwal Nauki w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej (2008)

Tradycyjnie, pod koniec września na dolnośląskich uczelniach wyższych odbywa się Dolnośląski Festiwal Nauki. Uczestniczą w nim również biblioteki. Na XI Festiwal Politechniki Wrocławskiej przygotowała ponad 200 imprez podzielonych na czternaście bloków tematycznych. Wśród nich znalazł się organizowany 22 i 23 września 2008 r. przez Bibliotekę Główną i OINT „Świat bibliotek cyfrowych”. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej była pierwszą biblioteką w Polsce, która przyłączyła się do tej inicjatywy już w 1998 r.

W BGiOINT działa Zespół Biblioteki Cyfrowej, który jest koordynatorem Konsorcjum tworzącego zasoby Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej. Uczestnicy Festiwalu mieli możliwość wysłuchania prezentacji na temat etapów powstawania elektronicznych publikacji na potrzeby DBC, ich rodzajów i funkcjonalności. Ponieważ adresatem prezentacji była głównie młodzież, Zespół Biblioteki Cyfrowej, oprócz podzielenia się doświadczeniami związanymi z digitalizacją dokumentów i omówieniem etapów tworzenia e-booków w DBC, zaprezentował również przegląd wszystkich bibliotek cyfrowych w Polsce, których zasoby przeznaczone są dla różnych grup odbiorców. Młodzież szczególnie zainteresowała bi-

biblioteki cyfrowe prezentujące elektroniczne wersje lektur szkolnych i publikacji z różnych dziedzin wiedzy, takie jak Cyfrowa Biblioteka Narodowa „Polona”, natomiast nauczycieli i bibliotekarzy – zwłaszcza Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa oraz Biblioteka Cyfrowa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. Dla większości uczestników prezentacji zagadnienie bibliotek cyfrowych było czymś zupełnie nowym i zaskakującym, zwłaszcza zaś idea bezpłatnego, całodobowego i niewymagającego skomplikowanego procesu rejestracji udostępniania sieciowego cennych zbiorów bibliotecznych. Uczestnicy prezentacji dowiedzieli się, jak powstają cyfrowe publikacje, jakiej tematyki zbiorów mogą się spodziewać w bibliotekach cyfrowych oraz poznali narzędzie do wyszukiwania interesujących ich treści we wszystkich polskich bibliotekach cyfrowych jednocześnie – Federację Bibliotek Cyfrowych, która stanowi swoisty portal dostępowy do wszystkich elektronicznych publikacji, bez względu na to, w której z 18 bibliotek cyfrowych zostały opublikowane dokumenty. Po wyszukaniu interesujących użytkownika treści – serwis FBC automatycznie skierowuje go do konkretnej biblioteki cyfrowej, w której została ona umieszczona. Słuchacze mogli dowiedzieć się również o istnieniu encyklopedii i słowników dostępnych w Internecie, a także projektów międzynarodowych bibliotek cyfrowych, takich jak „Project Gutenberg”, „Europeana” czy „Google Book Search”.

Po wysłuchaniu wykładu i obejrzeniu prezentacji uczestnicy mieli możliwość odwiedzenia Pracowni Biblioteki Cyfrowej i zobaczenia, jak wygląda proces tworzenia publikacji elektronicznych dostępnych na stronie Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej. Największą atrakcją okazał się profesjonalny skaner książkowy, w który wyposażona jest Pracownia. Goście biblioteki otrzymali również pamiątkowe zakładki do książek, a zwyczajcy quizów – książki.

W imprezie organizowanej przez Bibliotekę Główną w ramach XI Dolnośląskiego Festiwalu Nauki wzięło udział 231 osób. W większości była to młodzież licealna, gimnazjalna, nauczyciele, bibliotekarze oraz studenci. Wiele osób, przybyłych z małych miejscowości z całego Dolnego Śląska, miało niepowtarzalną okazję zwiedzić dużą akademicką bibliotekę naukową oraz dowiedzieć się, jak korzystać z zasobów bibliotek prezentowanych w sieci.

W organizację Dolnośląskiego Festiwalu Nauki w Bibliotece Główniej i OINT Politechniki Wrocławskiej zaangażowanych było wiele osób z różnych oddziałów. Oprócz pracowników Pracowni Biblioteki Cyfrowej Anny Walek i Piotra Pinkawy, w Festiwalu uczestniczyli: Urszula Wojtasik, Anna Komperda, Krzysztof Moskwa, Małgorzata Kuziela, Beata Bachmińska-Leńczuk, Jolanta Wróbel, Barbara Urbańczyk. Koordynatorem Dolnośląskiego Festiwalu Nauki w BGiOINT Politechniki Wrocławskiej była Bożena Grochowska.

Anna Walek
Biblioteka Główna i OINT PWR.

Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale ZNP w Częstochowie

Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale Związku Nauczycielstwa Polskiego w Częstochowie powołana została do istnienia uchwałą Zarządu Oddziału ZNP. Pierwsze spotkanie członków miało miejsce w dniu 2.02.2007 r. W spotkaniach, które odbywają się co 6 tygodni, uczestniczą bibliotekarze i nauczyciele bibliotekarzy, nie tylko członkowie ZNP. Opiekunem Sekcji została pani Elżbieta Kunicka, wiceprezes Oddziału ZNP w Częstochowie. Zarząd Sekcji tworzą: Renata Sowada (SP 53) – przewodnicząca, Alina Grabna (G 5) – wiceprzewodnicząca, Jolanta Augustyn (SP 2) i Ilona Walczak-Dądela (VIII LOS) – członkowie. Obecnie liczba zadeklarowanych członków to 63 osoby.

Do zadań Sekcji należą: integracja nauczycieli bibliotekarzy i bibliotekarzy regionu, wspieranie ich w działalności zawodowej, promowanie działalności bibliotek i bibliotekarzy, współpraca z innymi organizacjami bibliotekarskimi, instytucjami samorządowymi i edukacyjnymi regionu, współpraca z bibliotekami regionu, a także promowanie czytelnictwa.

Formy pracy Sekcji Bibliotekarskiej to: spotkania, poradnictwo zawodowe, akcje czytelnicze, szkolenia, konferencje naukowe. 23.10.2007 r. Sekcja współorganizowała w ramach Tygodnia Bibliotek Szkolnych 2007 ogólnopolską konferencję naukowo-szkoleniową pt. „Centra informacji multimedialnej w bibliotekach” oraz IV Regionalne Forum Bibliotekarzy w Częstochowie. Współorganizowała też V Regionalne Forum Bibliotekarzy w Częstochowie (21.10.2008).

Sekcja Bibliotekarska włączyła się aktywnie do dyskusji na temat zmian Ustawy o bibliotekach, zaproponowanych przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Ponadto skierowano pismo do Prezydenta Miasta Częstochowy w sprawie projektu uchwały redukującej etaty nauczycieli bibliotekarzy.

Sekcja prowadzi również ogólnopolskie działania i współpracuje z organizacjami bibliotekarskimi przez: włączenie się w obchody Tygodnia Bibliotek 2007 i 2008, zorganizowane przez SBP (realizacja własnych programów); udział członków Sekcji w X i XI Pielgrzymce Bibliotekarzy na Jasną Górę.

Przedstawiciele Sekcji brali udział w konferencjach naukowych i metodycznych m.in.: w III i IV Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego, Europejskim Kongresie Bibliotek w Wels (Austria), „KSIAŻKA W 21. WIEKU – BIBLIOTEKA MIEJSCEM UCZENIA SIĘ” (Opawa).

Promocja czytelnictwa i bibliotek realizowana była przez: zorganizowanie obchodów Tygodnia Bibliotek Szkolnych 2007 w Częstochowie (22-27.10.2007); współorganizację maratonu czytelniczego i konkursu

„Ania z Zielonego Wzgórza” (8.05.2008); organizację konkursu międzyszkolnego na prezentację multimedialną „Wszystko o bibliotece” (I edycja V/X 2007 i II-V/X 2008); udział w konkursie wojewódzkim „Edukacja czytelnicza i medialna”; uczestnictwo w V i VI Dniach Książki w Częstochowie (maj 2007 – maj 2008); akcje bookcrossingowe z okazji IV i V Dnia Wolnych Książek; organizację Miesiąca Bibliotek Szkolnych w Częstochowie – październik 2008.

Sekcja podejmuje także działalność międzynarodową. W czerwcu 2007 r. w związku z konferencją IASL w Taipei Zarząd Sekcji przesłał do IASL oraz organizatorów konferencji list elektroniczny w formie strony internetowej. W sierpniu 2007 r. przewodnicząca Sekcji odwiedziła Klub Polski „Polonus” w Brnie i rozmawiała z jego wiceprezesem panią Jolaną Rekovą, a także po raz kolejny Szkołę Podstawową z Polskim Językiem Nauczania w Mostach Jabłonkowskich na Zaolziu w Republice Czeskiej. W maju 2008 r. przewodnicząca spotkała się z panem Tomaszem Trancygiem, redaktorem naczelnym „KNIŻNICY” oraz panią dr Daryną Janovską w Słowackiej Bibliotece Narodowej, jak również z panią Heleną Legowicz, kierownikiem Oddziału Literatury Polskiej Biblioteki Regionalnej w Karwinie, a także odwiedziła Szkołę Podstawową z Polskim Językiem Nauczania.

Na bieżąco prowadzona jest promocja działań Sekcji Bibliotekarskiej. Informacje dostępne są na stronie internetowej Zarządu Głównego ZNP: www.znp.edu.pl w zakładce Sekcja Szkolnictwa Ogólnokształcącego i Bibliotekarska oraz ZNP w mediach – 9.05.2008: 6. Czytali *Anię z Zielonego Wzgórza*, na stronie internetowej Oddziału ZNP w Częstochowie: www.czystochowa.znp.edu.pl; zakładka Sekcja Bibliotekarska. Bieżące informacje dostępne są w magazynie internetowym

e-Kurier NB www.actual2005.republika.pl. Ponadto Sekcja wydaje „Biuletyn Informacyjny Sekcji Bibliotekarskiej przy Oddziale ZNP w Częstochowie”.

Zapraszamy do współpracy nauczycieli bibliotekarzy i bibliotekarzy z Częstochowy i regionu. Nasz adres:

Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale ZNP

ul. Waszyngtona 62

42 – 200 Częstochowa

tel./fax. 034/ 360 60 02

www.czystochowa.znp.pl; www.actual2005.republika.pl

e-mail: czestochowa@znp.edu.pl

Kontakt z przewodniczącą Sekcji Bibliotekarskiej: Renata Sowada – Biblioteka SP 53 w Częstochowie e-mail: bsp53@wp.pl; klementinum@autograf.pl.

W dniu 25 marca 2009 r. (środa) w godz. 9.00 – 15.00 Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale ZNP współorganizuje V Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego na temat „Przyszłość bibliotek – biblioteki przyszłości”. Forum odbędzie się w Centrum Kongresowym Akademii Polonijnej w Częstochowie przy ul. Pułaskiego 4/6. V Forum patronują „Głos Nauczycielski” i „Poradnik Bibliotekarza”.

Serdecznie zapraszamy bibliotekarzy, nauczycieli bibliotekarzy, osoby związane z czytelnictwem i książką do udziału w V Forum. Więcej informacji na stronie **V Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego**: www.vforumbibliotekarzy.republika.pl.

Renata Sowada

Przewodnicząca Sekcji Bibliotekarskiej przy Oddziale ZNP w Częstochowie

Sprawozdania i relacje

„Infobazy’ 2008 – Systemy, Aplikacje, Usługi” – konferencja w Sopocie

Aktualne osiągnięcia w tworzeniu i udostępnianiu baz danych oraz narzędzia bazodanowe zaprezentowane zostały na V Krajowej Konferencji Naukowej „Infobazy’ 2008 – Systemy, Aplikacje, Usługi” organizowanej pod patronatem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Konferencja odbyła się w Sopocie w dniach 15-17 października 2008 r.

Celem konferencji była realizacja założeń Pioniera 2 Programu Rozwoju Infrastruktury Informatycznej Nauki na lata 2007-2013, w zakresie baz danych i zawartości usług informatycznych. Uwaga referentów skupiona była na systemach, aplikacjach i usługach dla społeczeństwa informacyjnego. Zwrócono również uwagę na takie inicjatywy, jak Biblioteka Wirtualna Nauki oraz nawiązanie bliższej współpracy pomiędzy środowiskiem nauki a społeczeństwem.

Tematyka sesji naukowych była bardzo bogata i różnorodna. Obejmowała bazy danych: przyrodni-

cze (w tym GIS), z dziedziny nauk o ziemi, meteorologiczne, rolnicze, medyczne, fizyko-chemiczne, biochemiczne, techniczne i ekonomiczne, historyczno-humanistyczne i muzealne, artystyczne, biblioteczne oraz bazy wiedzy o nauce. Konferencja obejmowała również zagadnienia dotyczące konstrukcji baz internetowych rozproszonych i multimedialnych, a także bezpieczeństwa, zarówno baz, jak i aspektów narzędziowych.

Prezentowane bazy danych oraz narzędzia bazodanowe mogą stanowić interesujący warsztat naukowo-dydaktyczny pracowników naukowych, studentów oraz bibliotekarzy.

NARZĘDZIA BAZODANOWE

1. System analizy strukturalnej kolekcji dokumentów BEATCA, którego zadaniem jest tworzenie map kolekcji dokumentów.
2. Technologie semantyczne i społeczne w systemie węzłki.pl, który umożliwia indeksowanie treści, wyszukiwanie i współdzielenie się zdobytą wiedzą z innymi członkami sieci społecznej.
3. System ERP stanowiący niezbędny zestaw narzędzi służących do zarządzania współczesnym przedsiębiorstwem.
4. Systemy hurtowni danych w polskich organizacjach gospodarczych.
5. Rozproszone bazy danych.
6. Wysokopoziomowe strategie replikacji danych dla potrzeb realizacji usług przechowywania danych dla społeczeństwa informacyjnego.
7. Metoda wyznaczania ryzyka w procesie budowy baz danych.
8. Przetwarzanie siatkowe w bazie danych Oracle 11g.

BAZY TECHNICZNE

9. System wspomagający tłumacza norm i rekomendacji.
10. Programu Elektrowiz w systemie zarządzania danymi pomiarowymi, który umożliwia przechowywanie wyników pomiarów dotyczących wyładowań niepełnych w izolacji turbo- i hydrogeneratorów w elektrowniach.
11. Przestrzenne analizowanie i prognozowanie zjawisk na podstawie tematycznych baz danych z zastosowaniem metod geostatystycznych.
12. SURDAT – baza eksperymentalnych i modelowych właściwości fizycznych stopów metali, potencjalnych zamienników lutów bezołowiowych. [<http://www.imim.pl>]
13. Baza danych numerów telefonicznych i jej ekonomiczna wartość.
14. Hierarchizacja wiedzy technologicznej stosowanej w diagnostyce wad odlewniczych.

BAZY MEDYCZNE

15. Automatyczna generacja ankiet dla potrzeb badań metodą delficką w projektach Foresight. [<http://rotmed.ibib.waw.pl/rotmed/#>] (wyniki)
16. System automatycznego wypełniania bazy danych pacjentów diabetologicznych na podstawie wypisów szpitalnych.

17. Baza udarów mózgu – ocena skali Glasgow i skali Rankina.
18. Specjalistyczne biomedyczne bazy danych obrazowych przeznaczone do wspomaganie prac badawczych wymagających analizy zbiorów danych obrazowych, na przykład w inżynierii biomedycznej lub medycynie.

BAZY HUMANISTYCZNE I ARTYSTYCZNE

19. Narodowy zasób archiwalny w Systemie Ewidencji Zasobu Archiwalnego SEZAM oraz Programie Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego PRADZIAD. [<http://baza.archiwa.gov.pl/sezam/pradziad.php>]
20. Skarby Dziedzictwa Narodowego – cyfrowe kolekcje dokumentów archiwalnych w Portalu Polska.pl. [<http://www.polska.pl/>]
21. Polski tezaurs dla dziedzictwa kulturowego.
22. Moniuszko – interaktywna biblioteka cyfrowa dokumentów muzycznych. [<http://kiw.eti.pg.gda.pl:2001/akademia2/logowanie.jsp>]
23. Automatyczna klasyfikacja instrumentów szarpanych w multimedialnych bazach danych.
24. Anotatoria – lingwistyczna baza danych.
25. Kryteria estetyczne baz danych.

BAZY PRZYRODNICZE I GIS

26. OBIS – Ocean Biodiversity Information System – baza gromadząca i udostępniająca dane o występowaniu zwierząt morskich. [<http://www.iobis.org>]
27. Systemy Informacji Geograficznej GIS i ich możliwości w zakresie importu i eksportu danych przestrzennych zapisanych w formacie GMI..
28. Bazy danych GIS wspomagające taksację nieruchomości.
29. InterRisk – baza wspomagająca zarządzanie kryzysowe w strefie morskiej i przybrzeżnej. [<http://www.eoportal.org>]
30. Baza danych dla heterogenicznego zbioru informacji środowiskowych mająca stanowić podstawę do skatologowania rozmieszczenia i zasięgów habitatów morskich.
31. Narodowe Centrum Danych Oceanograficznych w Polsce – propozycja bazy danych dotyczących badania środowiska morskiego.

BWN (Biblioteka Wirtualna Nauki)

32. Biblioteki cyfrowe służące do przechowywania zarówno zdigitalizowanych, jak i elektronicznych obiektów w dowolnym formacie.
33. Federacja Bibliotek Cyfrowych w sieci PIONIER, będącej kolejnym etapem budowy sieci rozproszonych bibliotek cyfrowych i repozytoriów w Polsce. [<http://fbc.pionier.net.pl/owoc/?action=ChangeLanguage&Action&language=pl>]
34. Katalog NUKAT zapewniający scentralizowane informacje o zbiorach bibliotecznych katalogów lokalnych. [<http://www.nukat.edu.pl/>]
35. Bazy danych Ośrodka Informacji Naukowej i Technicznej Instytutu Zaawansowanych Tech-

nologii Wytwarzania. [<http://www.ios.krakow.pl/informacja/index.php>]

36. System Zarządzania Bibliotekami Cyfrowymi JeromeDL z wykorzystaniem technologii semantycznych i społecznych.
37. Analizy cytowań w oparciu o indeksy cytowań zawarte w bazach Science Citation Index Expanded i Scopus.
38. Konsorcjum Chemical Abstracts – baza, która jest jednym z najcenniejszych źródeł chemicznej informacji bibliograficznej na świecie.
39. Usługi atomowe dla rozproszonych bibliotek cyfrowych umożliwiające dostęp do pełnej funkcjonalności oferowanej obecnie przez różne systemy tych bibliotek.
40. Biblioteka Wirtualna Nauki (BWN) – krajowy system zasobów wiedzy. Umożliwia dostęp do istotnej części wiodących, światowych zasobów publikacji i dokumentacji naukowej. [<http://vls.icm.edu.pl/>]

BAZY BIBLIOTECZNE

41. BazTech – baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych. [<http://baztech.icm.edu.pl>]
42. Bazy własne Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. [<http://www.lib.uni.lodz.pl/bazydanych/bazywlasne.html#katalog>]
43. Akademicka Biblioteka Cyfrowa – KRAKÓW, międzyuczelniana biblioteka cyfrowa z dziedziny nauk technicznych i ekonomicznych. [<http://abc.krakow.pl/>]
44. Akcesja czasopism – uzupełniający system dla Biblioteki Naukowej Instytutu Badawczego Leśnictwa.
45. Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach jako Centrum Informacji Naukowej. [<http://www.hg.us.edu.pl/>]
46. Własne systemy informacji w Centralnej Bibliotece Rolniczej im. Michała Oczapowskiego: System Informacji o Gospodarce Żywnościowej – SIGŻ, System Informacji o Badaniach Rolniczych – SIBROL, AGRIS FAO – system informacji o naukach rolniczych i technice rolniczej tworzony pod auspicjami FAO. [<http://www.cbr.edu.pl/bazy.htm>]
47. Pomorska Biblioteka Cyfrowa dla regionu i kraju. [<http://kpbc.umk.pl/dlibra>]
48. Baza AGRO – przyrodniczo-rolnicza bibliograficzna baza danych.
49. Biblioteczny kurs online jako narzędzie wspierające katalog komputerowy biblioteki naukowej. [<http://nowabiblioteka.pollub.pl/kurs/>]

Konferencja INFOBAZY 2008 zakończyła się konkluzją dotyczącą potrzeby stworzenia jednej, centralnej bazy danych dla nauki, zawierającej wszystkie bazy danych tworzone w poszczególnych ośrodkach i instytucjach. Uczestnicy konferencji poparli jednogłośnie postulat o wystosowanie do minister nauki i szkolnictwa wyższego prof. Barbary Kudryc-

kiej pisma, w którym zostanie przedstawiona konieczność stworzenia centralnej bazy danych oraz poniesienia przez Ministerstwo kosztów związanych z rozwojem i utrzymaniem ww. bazy. Uczestnicy konferencji zobowiązali również organizatorów do przygotowania wstępnej analizy finansowej powyższego przedsięwzięcia i dołączenia jej do wniosku.

Wszystkie wystąpienia uczestników konferencji zostały opublikowane w materiałach konferencyjnych „INFOBAZY 2008 : Systemy, Aplikacje, Usługi”.

Karina Fedynyszyn i Małgorzata Wach

Biblioteka Politechniki Opolskiej

Konferencja w Lublinie nt. „Świat bibliotek, książek i informacji w 2008 r.”

Tradycyjna publikacja a Internet, biblioteka w erze nowych mediów, multimedialne właściwości dokumentów, tworzenie nowoczesnych repozytoriów cyfrowych – to tylko kilka z wielu tematów poruszonych na konferencji naukowej pt. „Biblioteka i Informacja w roku 2008”, zorganizowanej w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS w Lublinie w dniach 20-21 listopada 2008 r., której uczestnikami byli pracownicy instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, bibliotek akademickich, bibliotek pedagogicznych i publicznych.

Komitetowi organizacyjnemu przewodniczyły: prof. dr hab. Maria Juda i prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS w Lublinie. Funkcję sekretarza pełniła mgr Grażyna Piechota (Zakład Dawnej Książki i Bibliografii, IBIiN), a technicznym koordynatorem warsztatów dydaktycznych, które odbyły się drugiego dnia konferencji, był mgr Grzegorz Gmiterek (Zakład Bibliotekarstwa, Książki Współczesnej i Innych Środków Przekazu, IBIiN).

Głównym celem konferencji było ukazanie znaczącej roli informacji oraz wydawnictw zwartych w erze społeczeństwa nadmiaru informacji, a zwłaszcza zmian, które zaszły w 2008 r. Problematyka konferencji objęła swoim zasięgiem również takie zagadnienia, jak aspekty prawne, organizacyjne oraz społeczne. Szeroko omawiane było zjawisko dotyczące wykorzystania nowych technologii (m.in. Web 2.0) w tradycyjnych księżnicach oraz masowo dziś powstających bibliotekach cyfrowych. Celem było także zwrócenie uwagi na aktualne i ważne problemy stojące przed bibliotekarzami, innymi pracownikami informacji, bibliotekoznawcami, bibliologami, studentami kierunku Informacja Naukowa i Bibliotekoznawstwo oraz osobami na co dzień zmagającymi się ze światem wyszukiwania, organizacji i udostępniania informacji.

Wygłoszono 14 referatów. Referenci reprezentowali uniwersytety i biblioteki z Lublina, Warszawy, Szczecina, Radomia, Wrocławia i Częstochowy.

Podczas obrad plenarnych wygłoszono 9 referatów. Jednym z najciekawszych, acz krytycznym w nawiązaniu do omawianej tematyki, był referat Małgorzaty Góralskiej pt. „Biblioteka 2.0 – przyszłość czy wariant rozwoju bibliotek tradycyjnych”. Poruszone w nim zostały aspekty wykorzystania elementów zjawiska Web 2.0 w odniesieniu do twórców i odbiorców informacji, konwergencji mediów oraz społeczeństwa sieci. Referat przygotowany przez Małgorzatę Sztafk pt. „Książka na urządzeniu mobilnym – przyszłość jest teraz” koncentrował się na aspektach wykorzystania nowoczesnych czytników oraz przedmiotów codziennego użytku, jak np. telefon komórkowy – w celu obcowania z dokumentem elektronicznym. Agata Bożek i Lena Kamińska ciekawie scharakteryzowały projekt „Europeany – cyfrowej kolekcji europejskiego dziedzictwa kultury”. Projekt ma na celu digitalizację i udostępnienie ponad dwóch milionów dzieł, książek, filmów, zdjęć, utworów muzycznych, obrazów, map, manuskryptów itp., które zostały wcześniej przygotowane przez biblioteki i muzea funkcjonujące na terenie Unii Europejskiej. Tematem wystąpienia, przygotowanego przez Stanisławę Wojnarowicz, była „Wirtualna przestrzeń Biblioteki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej”. Zostały tutaj przedstawione m.in. funkcjonalne aspekty internetowego portalu biblioteki oraz cele utworzenia repozytorium cyfrowego BG UMCS. Zaprezentowany został także projekt Biblioteki w Second Life stworzonego przez Uniwersyteckie Centrum Zdalnego Nauczania UMCS. Warto dodać, że jest to chyba pierwszy w Polsce przykład próby wirtualnego odwzorowania budynku biblioteki uczelni wyższej. Ostatnim wystąpieniem tej części obrad był referat Kacpra Trzaski pt. „Ludzka kreatywność jest największym zasobem – rzecz o presumpcji w bibliotece”. Referent przedstawił analizę znaczenia i możliwości presumpcji i crowdsourcingu w środowisku biblioteki.

W drugiej części obrad na szczególną uwagę wydają się zasługiwać dwa wystąpienia: referat dotyczący dokumentów audialnych (Adam Nowak: „Digitally Remastered (DR) with bonus tracks! Utrwalenie się digitalnej centrali muzycznej – zarys problematyki”) oraz wystąpienie Jarosława Packa „Uwolnić informację!” (a zwłaszcza zwrócenie uwagi na wieloznaczność terminu „informacja” w różnych dziedzinach nauki – np. cybernetyce, mechanice kwantowej). Warto dodać, że w pierwszym z wymienionych wystąpień ciekawie ukazano szeroki, społeczny kontekst funkcjonowania muzyki we współczesnym świecie. Tematyka dotycząca dokumentów audialnych, ich przechowywania i dostępności pojawiła się także w wystąpieniu Piotra Zielińskiego pt. „Muzyczne dokumenty dźwiękowe w bibliotekach lubelskich”. Następny referat przygotowany przez Ro-

berta Radka pt. „Fundusze unijne w komputeryzacji Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie” ukazał możliwości pozyskiwania i wykorzystania środków finansowych na implementację nowych technologii w tej książnicy. W wystąpieniu Michała Grzechnika pt. „Własności słowników elektronicznych” zostały ukazane ciekawe i praktyczne aspekty wykorzystania wolno dostępnych, internetowych słowników obcojęzycznych oraz ich porównanie z tradycyjnymi dokumentami tego typu. Ostatnim tego dnia był referat przygotowany przez studenta Kolegium Licencjackiego UMCS w Radomiu Przemysława Kowalskiego pt. „E-źródła dotyczące historii starożytnej”.

W drugim dniu konferencji obrady dotyczyły tematu Web 2.0 – jego narzędzi, wpływu na biblioteki i społeczny obieg informacji. Prezentacja referatów miała charakter warsztatowy z położeniem nacisku na praktyczne zastosowanie prezentowanych serwisów. Przedstawione zostały następujące problemy: „Książka i prasa w erze konwergencji mediów i rzeczywistości Web 2.0” (Grzegorz Gmiterek), „Zjawisko folksonomii” (Sebastian Kotuła), „Bibliografia 2.0” (Jarosław Pacek) oraz „Zdjęcia w sieci, czyli jak założyć własną fotogalerię i obróbka graficzna online” (Magdalena Sośnierz). Warto zaznaczyć, że wszyscy referenci są młodymi pracownikami Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Wykorzystują też oni zarówno w życiu codziennym, jak i procesie prowadzonej edukacji elementy powszechnie dziś komentowanego zjawiska Web 2.0 (np. serwisy społecznościowe, blogi, Wiki) oraz e-learningu. Wszystkie wystąpienia miały formę prezentacji multimedialnych z praktycznym wykorzystaniem prezentowanych serwisów internetowych. Doskonałym uzupełnieniem prezentacji było wystąpienie sponsora Konferencji Macieja Dziubeckiego (Alph Polska) pt. „Rozwój katalogów bibliotecznych, czyli nowe drogi dla lepszych rezultatów wyszukiwań. Primo firmy Ex Libris”. Pracownicy Instytutu zaprezentowali także stworzony i rozwijany przez nich Katalog Internetowy Nauki o Informacji KINIA. Prezentacja oparta była na przygotowanej przez Jarosława Packa sekwencji wideo (<http://pl.youtube.com/watch?v=tTiPdgzWk0E>) przedstawiającej możliwość łatwego dodawania przez internautów nowych rekordów do katalogu.

Całość tej części obrad po raz pierwszy w historii Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS była transmitowana w formie wideo na żywo w Internecie. Przekaz był dostępny na stronie głównej IBiIN UMCS (<http://www.umcs.lublin.pl/bin/>), jak również na łamach bloga „Wirtualna Informacja. Okiem Młodego Badacza” (<http://wirtualnainformacja.blogspot.com>) autorstwa Grzegorza Gmiterka. Materiały w postaci wideo, towarzyszących prezentacji multimedialnych oraz zdjęć, zostaną udostępnione na internetowej stronie Instytutu. Docelowo mają być one także uzupełnione przez podcasty (na-

grania dźwiękowe, które mogą być odtwarzane zarówno za pośrednictwem komputera, jak również przenośnego odtwarzacza mp3 lub telefonu komórkowego) utworzone na bazie zarejestrowanego przebiegu obrad konferencji.

Konferencja stała się okazją do zaprezentowania bogatej problematyki dotyczącej „książki i informacji w roku 2008”. Obrady sprzyjały ożywionym dyskusjom, wymianie myśli i spostrzeżeń. Sesja przyczyniła się także do zawiązania i zacieśnienia więzi między bibliotecznymi i naukowymi ośrodkami krajowymi. Podziękowania za pomoc w organizacji Konferencji należą się także studentom Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, a zwłaszcza przedstawicielom Koła Naukowego Bibliologów.

Grzegorz Gmiterek

Konferencja prasowa Koalicji Otwartej Edukacji z okazji Dnia Domeny Publicznej

Koalicję Otwartej Edukacji (KOED) zawiązano w dniu 27 listopada 2008 r. (podczas konferencji SBP nt. „Automatyzacja bibliotek publicznych”) w wyniku porozumienia się organizacji pozarządowych i instytucji działających w obszarze edukacji, nauki i kultury. Jej członkami założycielami są: Fundacja Nowoczesna Polska, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Stowarzyszenie Wikimedia Polska, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego/ Creative Commons Polska. Celem działania KOED jest „budowanie, promocja i aktywność na rzecz otwartych zasobów edukacyjnych rozumianych jako materiały, które są udostępnione w sposób otwarty i gwarantujący ich odbiorcom wolność wykorzystywania oraz odtwarzania utworu, wolność poznawania dzieła czy stosowania zawartych w nim informacji, wolność redystrybucji i wolność dystrybucji dzieł pochodnych”.

W związku z obchodzonym w dniu 1 stycznia na świecie Dniem Domeny Publicznej (Public Domain Day) KOED zorganizowała konferencję prasową 27 grudnia 2008 r. w Bibliotece Narodowej, poświęconą temu wydarzeniu. Witający przybyłych dyrektor BN, dr Tomasz Makowski, zaapelował do autorów o przekazywanie licencji na użytkowanie utworów do domeny publicznej. Domena publiczna to ogół twórczości, która z różnych powodów nie jest w ogóle objęta niczymi prawami autorskimi lub które autorzy zdecydowali się udostępniać całkowicie bezpłatnie i bez żadnych warunków. Pojęcie to odnosi się do dzieł, w stosunku do których wygasły prawa autorskie, gdyż ich twórcy zmarli 70 lat temu lub dawniej oraz do dzieł, które na mocy ustawy o prawie autorskim nie są tym prawem objęte w ogóle.

Impulsem do zorganizowania konferencji, w której uczestniczyło blisko 30 osób, stał się fakt, że 1 stycznia każdego roku to dzień, w którym wygasają prawa autorskie do utworów, których autorzy zmarli 70 lat wcześniej. 1 stycznia 2009 r. wygasły prawa do twórczości osób, które zmarły w 1938 r. Oznacza to, że ich dzieła przeszły do domeny publicznej, czyli zbioru twórczości, której nie chronią prawa autorskie i którą w związku z tym można swobodnie, digitalizować, upubliczniać i wykorzystywać.

Podczas konferencji ogłoszono niepełną, wygenerowaną z NUKAT listę 494 autorów, których dzieła przeszły do domeny publicznej: (<http://koed.org.pl/?p=45>). W tym roku są to dzieła m.in.: Brunona Jasińskiego, św. Faustyny Kozłowskiej, Osipa Mandelstama, Karela Čapka. W czasie konferencji, powołując się na Deklarację Kapsztadzką, zaprezentowano polskie projekty dotyczące udostępniania dziedzictwa kulturowego znajdującego się w domenie publicznej.

Kapsztadzka Deklaracja Otwartej Edukacji powstała jako efekt spotkania kilkudziesięciu przedstawicieli projektów otwartych zasobów edukacyjnych z całego świata w Kapsztadzie (RPA) 15 września 2007 r. W Polsce podpisało ją wiele osób o znanych nazwiskach (politycy, naukowcy, działacze organizacji pozarządowych, dziennikarze). Deklaracja wyraża przekonanie o potrzebie tworzenia i swobodnego udostępniania wszelkiego rodzaju materiałów edukacyjnych jako podwaliny „dla nowego modelu pedagogiki, w którym wykładowcy i uczący się tworzą, kształtują i rozwijają wspólnie wiedzę, jednocześnie pogłębiając swoje umiejętności i rozumienie świata”. Powstający ruch otwartej edukacji budowany jest na przekonaniu, że każdy powinien mieć swobodę wykorzystywania, dostosowywania do swoich potrzeb, ulepszania i rozpowszechniania materiałów edukacyjnych bez ograniczeń. Otwarta edukacja to nie tylko otwarte zasoby edukacyjne, ale również otwarte technologie umożliwiające współpracę i elastyczne nauczanie, a także otwarte dzielenie się doświadczeniem zawodowym, które umożliwia pedagogom korzystanie z najlepszych pomysłów ich kolegów. W deklaracji kapsztadzkiej zaapelowano do promocji otwartej edukacji oraz realizacji trzech strategii, skierowanych do: nauczycieli i uczniów, by aktywnie uczestniczyli w ruchu otwartej edukacji; nauczycieli, autorów i wydawców, by rozpowszechniali swoje materiały w sposób otwarty, wszelkiego rodzaju władz, by nadały edukacji najwyższy priorytet.

Polska wydaje się być na dobrej drodze do realizacji idei i celów zawartych w deklaracji kapsztadzkiej. Bogate zamierzenia i realizacje w tym zakresie przedstawiła Bożena Bednarek-Michalska, która zaprezentowała na konferencji dokonania bibliotek, a w szczególności utworzenie i rozbudowę 30 polskich bibliotek cyfrowych. Swoje projekty przedstawili także przedstawiciele pozostałych członków Koalicji Otwartej Edukacji.

Fundacja Nowoczesna Polska (według relacji Jarosława Lipszycza) realizuje trzy projekty: Wolne lektury, Czytamy, słuchając oraz Wolne podręczniki. Stowarzyszenie Wikimedia Polska (Tomasz Ganicz) również trzy: Wikipedia, Wikipedia Commons oraz Wikiźródła. Z kolei Alek Tarkowski z Interdyscyplinarnego Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW mówił o współpracy w ramach międzynarodowego projektu Communia, w re-

alizację którego zaangażowało się konsorcjum złożone z 41 partnerów.

Konferencja i obchodzony Dzień Domeny Publicznej stanowią ważne impulsy wzrostu zainteresowania sprawami ruchu otwartej edukacji szerszego kręgu społeczeństwa i władz odpowiedzialnych za edukację i przyszłość kraju.

Jan Wołosz

Przegląd publikacji

Księga Pamięci: Alojzy Tujakowski. Życie i działalność (1914-1992), pod red. Reginy Sakrajdy, Toruń: SBP, Oddział Toruń, 2008. ISBN 978-83923600-0-1

90-lecie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz przypadająca w tym samym, 2007 r. piętnasta rocznica śmierci Alojzego Tujakowskiego stały się okazją, aby przypomnieć, a jednocześnie uczcić tego jednego z najbardziej reprezentatywnych przedstawicieli środowiska bibliotekarskiego, wieloletniego dyrektora Książnicy Miejskiej, a następnie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej w Toruniu (1954-1980).

W związku z tymi doniosłymi jubileuszami, Toruński Oddział SBP przygotował sesję wspomnieniową poświęconą osobie Tujakowskiego, która stała się bezpośrednią inspiracją do wydania książki pamięci Jemu dedykowanej.

Wydawnictwo *Księga Pamięci: Alojzy Tujakowski. Życie i działalność (1914-1992)* to zbiór 12 wspomnień o Alojzym Tujakowskim, wzbogacony artykułem monograficznym na temat jego działalności, bibliografią prac jego autorstwa oraz relacją z obchodów 15. rocznicy jego śmierci.

Publikację otwiera artykuł Katarzyny Tomkowiak *Życie wśród książek. Alojzy Tujakowski (1914-1992) – księgarz, bibliotekarz, pedagog, działacz społeczny i samorządowy*. Mimo zapewnień autorki, że jest on jedynie próbą omówienia życia, zawodowego powołania i działalności A. Tujakowskiego, należy podkreślić, że na tle dotychczasowej literatury przedmiotu wyrasta na pozycję pionierską. Wobec braku monografii poświęconej tej wybitnej postaci, praca ta stanowi doskonale uzupełnienie opracowanych dotychczas biogramów autorstwa Janiny I Luppenhal¹ – wieloletniej współpracownicy Tujakowskiego, badań prowadzonych przez Wandę Ciszewską nad dziejami księgarstwa w Toruniu², powstających w różnych ośrodkach naukowych prac magisterskich³, czy wreszcie ukazujących się w prasie lokalnej wzmianek i artykułów okolicznościowych⁴. Przedmiotem

artykułu Katarzyny Tomkowiak są zarówno etapy kształcenia się Tujakowskiego, lata jego dzieciństwa i studiów, działalność prowadzona w okresie II wojny światowej, jak i realizacja pierwszych inicjatyw księgarstwa prywatnego w latach 1945-1950 oraz późniejsze współtworzenie placówek Domu Książki na terenie Torunia i Bydgoszczy. Szczególnie dużo miejsca autorka poświęca okresowi sprawowania przez Tujakowskiego funkcji dyrektora Książnicy Miejskiej w Toruniu (1954-1980). Udowodnieniu stwierdzenia, że *kiedy [Tujakowski] obejmował stanowisko [dyrektora], Książnica była zaliczana do bibliotek wielkomiejskich, a dzięki jego wytrwałej pracy od 1965 r. została podniesiona do rangi biblioteki mogącej zatrudniać pracowników naukowych, by od 1968 r. zyskać zaszczytny status biblioteki naukowej*⁵ służą liczne fragmenty omawiające działalność Tujakowskiego na różnych polach aktywności. Z opisu zabiegów pozyskiwania lokali na potrzeby nowo powoływanych filii Książnicy, inicjatyw współpracy z toruńskimi zakładami pracy, prób uruchamiania sieci punktów bibliotecznych prowadzonych przez Książnicę czy starań o budowę i organizację nowego gmachu biblioteki wypływa postać dyrektora zaangażowanego, a jednocześnie cenionego i szanowanego przez współpracowników. Charakterystyka działalności wystawienniczej, bibliograficznej i redakcyjnej dowodzi z kolei szczególnej aktywności na toruńskiej niwie bibliotekarskiej. Przybliżanie mało znanych zagadnień dotyczących regionu związanych z drukarstwem, bibliotekarstwem i czytelnictwem na łamach własnych publikacji, opracowywanie licznych monografii poświęconych Książnicy, dziejom gimnazjum akademickiego, teatrowi w Toruniu, czy wreszcie redakcja serii periodycznych i biogramów znanych torunian to zaledwie wybrane obszary zainteresowań Tujakowskiego, o których wspomina Tomkowiak.

Dopełnieniu wizerunku Tujakowskiego służy w artykule także omówienie jego działalności dydaktycznej i społecznej. Wyjątkowość na tle ówczesnego środowiska bibliotekarskiego, autorka podkreśla passusami dokumentującymi pracę z przyszłymi adeptami zawodu bibliotekarskiego w licznych ośrodkach kształcenia na terenie Torunia, Brodnicy, Grudziądza i Bydgoszczy, podejmowanie działań w sprawie uruchomienia studiów bibliotekoznawczych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika i zaangażowanie w działalność wielu organizacji i stowarzyszeń (m.in.: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Towarzystwo Przyjaciół Teatru, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, SBP, Towarzystwo Miłośników Torunia, Toruńskie Towarzystwo Kultury). Poza dbałością o zachowanie wysokiego poziomu merytorycznego artykułu, jego niewątpliwą zaletą jest jasny i przystępny język tekstu. Bogata baza źródłowa i nienaganny warsztat naukowy autorki nie umniejszają przy tym walorów popularyzatorskich publikacji.

Część drugą omawianej pozycji stanowią wspomnienia o Alojzym Tujakowskim, wśród których czytelnik znajdzie relacje członków rodziny (córkę Marii Stawickiej-Walkowskiej i zięcia Jacka Walkowskiego), współpracowników (Marii Borys, Danuty Krelowskiej, Iwony Plitty, Włodzimierza Sakrajdy, Barbary Wąsiewskiej, Janiny Wiklendt), przedstawicieli świata kultury i środowiska bibliotekarskiego (Lucjana Bilińskiego, Jana Wołosza) oraz administracji państwowej i samorządowej (Krystyny Kuźmińskiej, prezydenta miasta Torunia Michała Zaleskiego). Ze wszystkich zamieszczonych tu wspomnień wylania się sylwetka człowieka niezwykle, nieustrudzonego w pracy, utalentowanego pedagoga i obdarzonego charyzmą działacza społecznego, redaktora, miłośnika książek i erudyty, a przede wszystkim człowieka wielkiego serca, obdarzonego poczuciem humoru, życzliwego ludziom, wokół którego w sposób naturalny skupiała się elita kulturalna środowiska, w którym przebywał, człowieka którego pomoc i mądre rady ukierunkowały wybory życiowe, zawodowe i światopoglądowe wielu ludzi.

Swoistym uzupełnieniem recenzowanej książki pamiątkowej jest relacja z obchodów 15. rocznicy śmierci A. Tujakowskiego, które miały miejsce dnia 30 maja 2007 r. w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu. Spotkanie poświęcone pamięci postaci Tujakowskiego było przypomnieniem, a jednocześnie próbą uporządkowania pewnych faktów z jego życia, pracy zawodowej i społecznej. Dla osób, które nie miały możliwości obcowania z dyrektorem Tujakowskim, było ono niewątpliwą okazją do zaznajomienia się z historią oraz losami jednej z najciekawszych osobowości zarówno samej Książnicy, jak i miasta Torunia⁶.

Warto podkreślić, że omawiana publikacja to pozycja ważna i potrzebna. Jej wartość merytoryczną podnoszą zamieszczona na końcu bibliografia prac

A. Tujakowskiego autorstwa Anny Brody, będąca pierwszą próbą pełnej rejestracji jego dorobku oraz bogaty materiał ilustracyjny (28 fot.), w przejrzysty sposób uzupełniający zaprezentowane wspomnienia.

Należy żywić nadzieję, że zgodnie z zamysłem redaktorów ta adresowana do bibliotekarzy i ludzi kultury pozycja, utoruje drogę innym podobnym inicjatywom wydawniczym, mającym na celu dokumentację i ochronę dorobku wielu pokoleń bibliotekarzy.

Małgorzata Kowska

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

PRZYPISY:

¹ J. Huppenthal, *Alojzy Tujakowski (1914-1992)*, „Promocje Kujawsko-Pomorskie” R. 9: 2001, nr 8, s. 16-17; też, A.T., „Przegląd Biblioteczny” 1992, z. 1-4, s. 132-134; też, AT (1914-1992), *Zapiski Historyczne* T. 58: 1993, z. 2-3, s. 131-132; też AT – zasłużony dyrektor toruńskiej Książnicy, [w:] *Bibliotekarze polscy we wspomnieniach współczesnych. 5: Organizatorzy i inspiratorzy*, Warszawa 1997, s. 132-143; też, AT, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego* t. IV: pod red. Z. Nowaka, Gdańsk 1977, s. 384-387; też, AT, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, Suplement II, pod red. H. Tadcusiewicz, Warszawa 2000, s. 165-167; też, AT, [w:] *Toruński słownik biograficzny*, pod red. K. Mikulskiego, t. I, Toruń 1998, s. 238-240.

² A. Iubkowska, *Życie i działalność Alojzego Tujakowskiego (1914-1992)*, praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym prof. dra hab. Adama Sudola, Bydgoszcz 2002, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Wydział Humanistyczny, Instytut Historii, Zakład Historii Najnowszej i Współczesnej Powszechnej; I. Niemczyk, *Wkład Alojzego Tujakowskiego w rozwój Książnicy Miejskiej w Toruniu*, praca magisterska przygotowana w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK w Toruniu, pod kierunkiem prof. dra hab. Sławomira Kałembki, Toruń 2001, Archiwum UMK, sygn. 140328.

³ W. A. Ciszewska, *Książka w Toruniu w latach 1945-1950: ruch wydawniczo-księgarski*, Toruń 2005; też, *Spółdzielca Księgarnia Nauczycielska w Toruniu w latach 1945-1950*, „Folia Toruniensia”, Toruń 2002, z. 2/3, s. 71-87.

⁴ E. Pawlikowska, *Mgr Alojzy Tujakowski – nagroda im. H. Radlińskiej*, „Informator Bibliotekarza i Księgarza” 1997, s. 48; S. Świątek, *Alojzy Tujakowski – wieloletni dyrektor Książnicy Miejskiej i Woj. Biblioteki Publicznej*, „Toruński Informator Kulturalny i Turystyczny”, Toruń 1980 (czerwiec), s. 32-33.

⁵ K. Tomkowiak, *Życie wśród książek. Alojzy Tujakowski (1914-1992) – księgarz, bibliotekarz, pedagog, działacz społeczny i samorządowy*, [w:] *Księga Pamięci: Alojzy Tujakowski. Życie i działalność (1914-1992)*, pod red. Reginy Sakrajdy, Toruń 2008, s. 27.

⁶ A. Walc-Wisniewska, *Spotkanie z okazji 15. rocznicy śmierci Alojzego Tujakowskiego, Toruń 30 maja 2007 r.*, Tamże, s. 119.

Rynek książki w Polsce 2008

Gołębiewski, Łukasz. Rynek książki w Polsce 2008: wydawnictwa / Łukasz Gołębiewski, Kuba Frołow. – Warszawa: Biblioteka Analiz, 2008. – 573 s. – 21 cm. – (Raporty; 39)

Gołębiewski, Łukasz. Rynek książki w Polsce 2008: dystrybucja / Łukasz Gołębiewski, Kuba Frołow. – Warszawa: Biblioteka Analiz, 2008. – 352 s. – 21 cm. – (Raporty; 40)

Nowak, Tomasz. Rynek książki w Polsce 2008: poligrafia / Tomasz Nowak. – Warszawa: Biblioteka Analiz, 2008. – 240 s. – 21 cm. – (Raporty; 41)

Dobrołęcki, Piotr. Rynek książki w Polsce 2008: who is who / Piotr Dobrołęcki, Ewa Tenderenda-Ozóg, Paweł Waszczyk. – Warszawa: Biblioteka Analiz, 2008. – 272 s. – 21 cm. – (Raporty; 42)

Dzięki Bibliotece Analiz otrzymaliśmy wartościową publikację o charakterze encyklopedyczno-informacyjnym, która adresowana jest nie tylko do środowiska wydawniczo-księgarskiego, ale do wszystkich osób zainteresowanych sprawami książki w Polsce. Szczegółne zainteresowanie publikacją wzbudzi w bibliotekach, zwłaszcza większych i dużych, które na bieżąco penetrują rynek wydawniczo-księgarski z myślą o uzupełnieniu własnych zbiorów, do czego znajomość rynku, działających na nim podmiotów, jego problemów, ujawniających się tendencji są szczególnie ważne.

W tym roku otrzymaliśmy już po raz drugi czterotomową publikację, której koncepcja i realizacja związane są z nazwiskiem znakomitego autora i znawcy przedmiotu Łukasza Gołębiewskiego, od lat eksplorującego problematykę wydawniczo-księgarską i publikującego wyniki swych analiz i badań w dorocznych raportach i książkach, które znajdują szeroki oddźwięk wśród ludzi książki, czego przykładem jest m.in. szerokie zainteresowanie i dyskusje w ostatnich miesiącach wywołane jego *Śmiercią książki*.

Nie dysponując wystarczającym miejscem do szczegółowego omówienia tej publikacji i jej waleń, na co ona w pełni zasługuje, zasygnalizujemy jedynie niektóre zagadnienia i niektóre nowe zjawiska, o których ta publikacja informuje.

Pierwsza część publikacji autorstwa Łukasza Gołębiewskiego i Kuby Frołowa, zatytułowana *Wydawnictwa*, to pogłębione analizy różnych sektorów rynku książki. W kolejnych rozdziałach zostały tu omówione najważniejsze wydarzenia na rynku wydawniczo-księgarskim w 2007 r., następnie główne trendy na rynku wydawniczym, dalej prognozy dla rynku wydawniczego, ranking wydawnictw, największe wydawnictwa książkowe w 2007 r., a całość zamyka bardzo pożyteczny indeks pierwszego tomu (inne też je mają) ułatwiający łatwe docieranie czytelnika do poszukiwanych informacji.

Uwagę zwracają już pierwsze zdania i oceny: *Rok 2007 był rekordowy dla branży wydawniczej. Przychody na rynku wzrosły aż o 9% i po raz pierwszy w historii przekroczyły wartość 2,5 mld zł. Wzrosła produkcja wydawnicza, znacząco poszerzono ofertę tytułową, pomimo rosnących wydatków na promocję, dystrybucję i pozyskiwanie praw autorskich, poprawiła się rentowność (...) Branża jeszcze nigdy nie była*

*tak mocna finansowo (...) Co ważne, wzrost nastąpił we wszystkich segmentach – od literatury pięknej, przez książkę dziecięcą, podręczniki szkolne, książki religijne, po publikacje turystyczne i kartografię. Po tych zdaniach – dalej już jak u Alfreda Hitchcocka – kwestie coraz ciekawsze: rosnąca rola Internetu jako źródła przychodów wydawniczych, konkurencja Google i rosnąca wartość archiwów, wzrost rabatów wydawniczych, bestsellery roku 2007, pierwsza pozycja *Świadek* kard. Stanisława Dziwisza z 850 tys. wydanych egzemplarzy, rola mody i wydarzeń społecznych, telewizji (*Kilka sekund w głównym wydaniu Wiadomości (...) znaczy więcej niż płatny spot*), krytyków literackich (*Ich rola dezawuuje się*), prasy kobiecej (*Przegląd list bestsellerów pokazuje siłę prasy kobiecej w kreowaniu czytelnich mód*), nagród literackich (mają ogromne znaczenie). Dalej: *kupuje co trzeci Polak; Internet zastępuje krytykę; nie czytają ci, którym, nie czytano w dzieciństwie, czytelnictwo w świetle badań: książka w pliku i cały szereg innych* równie ciekawych zagadnień rynku wydawniczego, m.in. uzyskanych efektów w jego sektorach. W prognozach rynku wydawniczego autorzy mówią m.in.: o konkurencji dla książki ze strony innych mediów, roli badań i instytucji kultury, w tym bibliotek, o wolnych lekturach, rozwoju usług mobilnych (dostęp do plików np. za pomocą iPhone), konsolidacji w branży wydawniczej. Inne brzmią niepokojąco: *książki będą droższe, coraz mniej księgarń na mapie*. Najobszerniejszą część tomu stanowi opis działalności największych wydawnictw książkowych w 2007 r., poprzedzony rankingiem wydawnictw. Stanowić ona może dla bibliotekarzy bardzo ważne źródło informacji, ułatwiające rozeznanie w profilach działalności poszczególnych wydawnictw i docieranie do poszukiwanych książek.*

Druga część *Rynku książki w Polsce 2008* tych samych autorów co części pierwszej poświęcona jest dystrybucji produkcji wydawniczej. Zawiera ona prezentację rynku księgarskiego, największych polskich hurtowni, firm dystrybucyjnych, sieci księgarskich i księgarń indywidualnych, importu i eksportu książek. Informuje więc o wielu kwestiach ważnych w realizacji procesu uzupełniania zbiorów m.in. bibliotecznych.

Kolejna część trzecia *Poligrafia* autorstwa Tomasa Nowaka w podobny sposób omawia sytuację

i tendencje na rynku poligraficznym oraz prezentuje ranking zakładów poligraficznych z ich charakterystyką.

Ostatnia część *Who is who* pióra Piotra Dobrołęckiego, Ewy Tenderendy-Ożóg i Pawła Waszczyka – to leksykon zawierający kilkaset opisów biograficz-

nych osób, które kształtują obraz branży wydawniczej w naszym kraju. Cennym uzupełnieniem tomu jest także wykaz targów książki w Polsce oraz organizacji i instytucji działających na rynku książki.

Jan Wołosz

SYGNAŁY O NOWYCH PUBLIKACJACH

Kłaczek, Jarosław. Protestantkie wydawnictwa prasowe na ziemiach polskich w XIX i pierwszej połowie XX wieku / Jarosław Kłaczek. – Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, cop. 2008. – 456 s.: il.

Omawiana praca składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawiono protestanckie wydawnictwa prasowe, druga to „Bibliografia adnotowana czasopism protestanckich ukazujących się lub rozpowszechnianych na ziemiach polskich w XIX i w pierwszej połowie XX wieku”. Protestanci byli pod względem liczebności trzecią grupą wyznaniową po katolikach i wyznawcach prawosławia. Na naszych ziemiach działało wiele kościołów ewangelickich i każdy z nich starał się przekazywać swoją ideologię za pomocą własnych wydawnictw prasowych. W pracy przyjęto za ramy chronologiczne okres od 1822 r. do 1939 r. W 1822 r. wydany został pierwszy, okazowy numer czasopisma protestanckiego na ziemiach polskich zatytułowany „Nowiny o Rozszerzeniu Wiary Chrześcijańskiej”. Od tego czasu nastąpił ogromny rozwój czasopiśmiennictwa protestanckiego na terenie tej części Europy. Największy rozwój przypadł na okres międzywojenny, a zakończył się z chwilą wybuchu II wojny światowej. W części pierwszej omówiono kolejno wydawnictwa Kościołów luteranckich i kalwińskich, m.in.: „Zwiastun Ewangeliczny” (wydawany do dzisiaj), „Głos

Ewangelicki”, „Przyjaciół Ludu”, „Przegląd Ewangelicki”, „Gazeta Mazurska”. Czasopisma te prezentowały różny poziom merytoryczny i edytorski, ukazywały się też często nieregularnie. Przedstawiono także działalność publicystyczną Kościoła Ewangelicko-Unijnego. Wydawnictwa te ukazywały się w języku polskim i niemieckim, gdyż do tej wspólnoty należała też grupa polskojęzycznej ludności pogranicza (Mazurzy, Ślązacy).

Swoje wydawnictwa miały również tzw. wolne Kościoły: adwentyści, baptyści, ewangeliczni chrześcijanie i zielonoświątkowcy. Najwięcej czasopism wydawali baptyści (w jęz. polskim, niemieckim, rosyjskim). Główne ośrodki wydawnicze prasy protestanckiej to: Warszawa, Łódź, Poznań, Cieszyń i Bydgoszcz. Zlokalizowano 356 tytułów (tygodniki, miesięczniki, roczniki). Część drugą, zawierającą bibliografię adnotowaną czasopism protestanckich sporządzono w układzie alfabetycznym. Przy każdym czasopiśmie podano tytuły i podtytuły, częstotliwość ukazywania się, redaktorów, miejsce wydania, wydawcę (jaki kościół), okres ukazowania się, nakład, format, liczbę stron. Podano też informację o miejscu przechowywania i treści czasopisma.

Kultura organizacyjna w bibliotece: ogólnopolska konferencja naukowa, Białystok, 4-6 czerwca 2007: praca zbiorowa / pod red. Haliny Brzezińskiej-Stec; Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku. – Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. 2008. – 474 s.

Praca Elżbiety B. Zybert *Kultura organizacyjna w bibliotekach: nowe i stare idee w zarządzaniu* stała się inspiracją do zorganizowania konferencji naukowej, która przybliżyła tę nową tematykę bibliotekarzom. Ponad stu bibliotekarzy i pracowników naukowych z całej Polski zgłosiło swój udział w konferencji. Obrady odbywały się w dniach 4-6 czerwca 2007 r. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Białymstoku. W wygłoszonych referatach przedstawiono m.in. następujące zagadnienia: teoretyczne i metodologiczne problemy

kultury organizacyjnej oraz jej funkcje, kultura organizacyjna jako niematerialny zasób biblioteki, zarządzanie i miejsce kadry kierowniczej w kulturze organizacyjnej oraz wpływ kultury organizacyjnej na satysfakcję z pracy, rola menedżera w tworzeniu klimatu organizacyjnego biblioteki, wpływ architektury i aranżacji przestrzennej biblioteki na jej kulturę organizacyjną. Niektóre spośród referatów przedstawiają rolę, funkcjonowanie, kształtowanie kultury organizacyjnej na przykładach poszczególnych bibliotek.

Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim / pod red. Marty Skalskiej-Zlat i Anny Żbikowskiej-Migoń. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008. – 300 s. – (Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 3020).

Omawiana publikacja przedstawia najważniejsze problemy kultury książki w aspekcie teoretycznym i edukacyjnym. Praca składa się z trzech części. Rozprawy w części pierwszej, zatytułowanej „Dokument-książka-biblioteka jako przedmiot ocen i wartościowania”, ukazują ocenę roli, jaką książka (dokument) i jej instytucje pełniły w przeszłości i pełnią współcześnie. Stosunek do książki i biblioteki zmienił się w czasie i przestrzeni, zmianom też ulegały oczekiwania wobec bibliotek. Część druga „Działal-

ność Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1956-2006” prezentuje dokonania wrocławskiej szkoły bibliologicznej oraz wpływ prowadzonych badań na proces kształcenia studentów bibliotekoznawstwa. Część trzecia „Dokumentacja uroczystości jubileuszowych 9 grudnia 2006” zawiera zdjęcia i przemówienia gości przybyłych na uroczystości z okazji 50-lecia istnienia IINiB UWr.

Lidia Bąkowska

Publikacje otrzymane

Z miejskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa A. i Andrzeja S. Żaluskich w Radomiu otrzymaliśmy nr 6/2008 „Miesięcznika Prowincjonalnego” a ponadto publikację *VII Jesienna Akademia Literatury – Zbigniew Herbert*, której wydanie tak objaśnia Anna Skubisz-Szymanowska, dyrektor MBP: *Jesienna Akademia została wymyślona siedem lat temu jako propozycja radomskiej biblioteki na jesienną nudę, szarugi i spleen. Jest ukłonem w kierunku osób, którym mimo na ogół niesprzyjającej o tej porze roku pogody chce się wyjść z domu, aby w gościnnym, przystępnym wnętrzu biblioteki poszerzyć wiedzę z zakresu literatury (...) Wydawnictwo, które oddajemy do rąk naszych przyjaciół – stałych uczestników spotkań literackich w MBP w Radomiu, słuchaczy jesiennych Akademii Literatury – jest zapisem wygłoszonych w czasie jej trwania wykładów.*

Z WBP w Krakowie dotarła do nas starannie wydana w trwałej oprawie publikacja *Książki o Małopolsce. Bibliografia 2005* w opracowaniu Iwony Gór-

nej, Joanny Grzeszczyk i Elżbiety Romanowskiej (Prace Bibliograficzne, nr 8).

Przyjemną niespodziankę stanowi także ambitna publikacja Katarzyny Winogrodzkiej i Roberta Gawkowskiego *Biblioteka Publiczna w kulturze Warszawskich Włoch*, wydana przez Urząd Dzielnicy Włochy Miasta Stołecznego Warszawy m.in. z okazji 70-lecia istnienia Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy. K. Winogrodzka, dyrektor tej biblioteki wyjaśnia, że przypadający w 2008 r. jubileusz jej 70-lecia istnienia skłonił nas do podjęcia badań nad historią placówki i opracowania monografii naszej instytucji, gdyż dotychczas jedynym posiadanym przez nas dokumentem potwierdzającym jej powstanie był inwentarz biblioteczny. Ostateczny efekt przerósł zapewne oczekiwania: w publikacji wydanej na dobrym papierze, bogato ilustrowanej, w sposób atrakcyjny i klarowny zrekonstruowano historię biblioteki, pokazano jej rozwój na tle rozwoju całej miejscowości oraz rolę biblioteki w rozwoju społeczności lokalnej.

Za publikację dziękujemy.

(jw)

Jest mnóstwo krzykaczy, którzy wykrzykują (nierzadko anonimowo), co SBP powinno robić i co mają robić inni. Góra postulatów rośnie tak szybko, jak sterta śmieci na wysypisku. Jeden doradza drugiemu, ten drugi trzeciemu, tworzy się łańcuszek doradztw, tylko nie ma wykonawstwa. Kiedy jednak trzeba sięgnąć do portfela, to nagle robi się pusto. Składki są żadne, donacje z 1% to kompletna paranoja – no to za co mają się realizować te wspaniałe postulaty?

Z przygotowywanego do publikacji artykułu Jacka Wojciechowskiego: *Światło w półmroku*.

Zapomniane polskie iluminatorki

Malarstwu książkowemu, zwanemu inaczej iluminatorstwem, poświęcono w *Encyklopedii wiedzy o książce* (Wrocław 1971) ponad 40 szpalt, nie ma więc powodu, aby opisywać bardziej szczegółowo tę dziedzinę sztuki. W polskich zbiorach zachowały się przykłady średniowiecznych gradualów, pontyfikałów, modlitewników i kodeksów, stanowiących dziś chlubę dawnej sztuki zdobniczej średniowiecznych i renesansowych pracowni iluminatorskich. „Ta samorodna, amatorska, rodzima sztuka zdobnictwa rękopiśmiennych kodeksów trwała w Polsce aż do pol. XVIII w.” – odnotował autor hasła we wspomnianym już *EWoK-u*.

Tymczasem z niewielkiego studium Mathiasa Bersohna *Iluminatorki rękopisów. Przyczynek do historii pracy kobiet* (Upominek. Książka zbiorowa ku czci Elizy Orzeszkowej <1866-1891>, Kraków-Petersburg 1893) dowiadujemy się, że tradycje iluminatorstwa przetrwały w Polsce do początku drugiej połowy XIX w.

Otóż papież Pius IX ogłosił 8 grudnia 1854 r. bullę *Ineffabilis Deus*, w której ustanowił dogmat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Marii Panny. Wśród pań z kręgu polskiej arystokracji powstał zamysł ofiarowania papieżowi kilku kopii wspomnianej bulli, pisanych ręcznie, bogato zdobionych miniaturami.

Jedną z takich kopii wykonała generalowa Natalia z Bispingów Kicka (1801-1888). Karta dedykacyjna przedstawiała ofiarodawczynię, klęczącą przed papieżem i wręczającą mu 33-stronicowy egzemplarz wspomnianego dokumentu. Na każdej karcie został przedstawiony wizerunek Matki Boskiej, skopiowany z cudownych obrazów znajdujących się na Litwie, marginesy artystka ozdobiła portretami osób i miejscowości historycznych. Drewnianą oprawę, artystycznie rzeźbioną, pokrywały autentyczne medale polskie o wielkiej wartości kolekcjonerskiej.

Kolejną kopię bulli sporządziła Maria z hr. Tyzenhauzów Przeździecka (1823-1890). Na karcie dedykacyjnej przedstawiona została autorka z dwoma synami, wręczająca egzemplarz swego dzieła papieżowi. Każdą stronicę rękopisu ozdabiał wizerunek Matki Boskiej, według cudownych obrazów z terenu Królestwa Polskiego, zaś marginesy wypełniały podobizny sławnych osobistości, świętych i szczegóły z ich życia oraz kunsztowne arabeski. Oprawę pergaminowego kodeksu wykonał sławny złotnik i introligator paryski Fromont Meurice według pomysłu

artystki. Oprawa wyobrażała srebrną tarczę Jana III Sobieskiego w karpią łuskę, a na każdej łusce introligator umieścił złoty krzyżyk maltański. Według Andrzeja Biernackiego, autora biogramu Przeździeckiej w *Polskim słowniku biograficznym* (T. 29, s. 44) iluminowany tekst przekładu bulli nie został ukończony z powodu zeszytwnienia palców prawej ręki artystki, co wydaje się wątpliwe wobec ustaleń Bersohna.

Idalia z Sobańskich hr. de Broel-Plater (1808-1891), podobnie jak dwie poprzedniczki, ofiarowała odpis bulli, sporządzony na pergaminie. Również ta kopia została ozdobiona wizerunkiem Matki Boskiej z obrazów słynących cudami, ale z miejscowości położonych w granicach dawnych Inflant polskich. Marginesy pokryte zostały kwiatami polskiej flory, wkomponowanymi z wielkim gustem.

Hrabina Gryzelda Celestyna z Zamoyskich Działyńska (1804-1883) podarowała Piusowi IX kopię bulli, napisaną na pergaminie, ozdobioną wizerunkami Matki Boskiej z cudownych obrazów z terenu Wielkopolski.

Egzemplarze tych miniaturowych arcydzieł znalazły się wraz z innymi kopiami tejże bulli, wykonanymi przez artystów z innych krajów, w oddzielnej sali Watykanu, zwanej Salą Bulli.

Pochwała Gutenberga

W *Bibliofilskim silva rerum* (Warszawa 2002) zamieściłem szkic zatytułowany „Polacy ku czci Gutenberga”, opublikowany wcześniej w „Poradniku Bibliotekarza” (1990 nr 10), w którym to szkicu przytoczyłem kilka wierszy poetów polskich poświęconych pamięci wynalazcy czarnej sztuki. Były to wiersze powstałe z okazji jubileuszu 400-lecia wydania pierwszego druku z pracowni wynalazcy czarnej sztuki. Sławę Gutenberga uwiecznił w 1608 r. Jan Protasowicz herbu Jastrzębiec w książeczce *Inventores rerum, albo krótkie opisanie kto co wynalazł i do używania ludziom podał* (Wilno 1608, reprint: Wrocław 1973). Oto treść owej pochwały:

Drukować księgi Niemiec, Kuntenberg niejaki,
Wymyślił w Moguncyjej; za co człek wszelaki
Powinien imię jego wspominać czytając,
Iż za jego powodem tak wiele ksiąg mając,
Co dzień może być mędrszy, bo choć milczą księgi,
Przedsię dają człowiekowi w głowę rozum tęgi.

Andrzej Kempa

Kwalifikacje bibliotekarzy według prawa unijnego

Dostosowanie prawa polskiego do przepisów unijnych w zdobywaniu kwalifikacji bibliotekarskich wyprzedziło wstąpienie Polski do Unii Europejskiej. Już w dniu 23 kwietnia 2004 r. wydane zostało rozporządzenie Ministra Kultury w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności odbywanych w toku postępowania o uznanie nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich¹.

Paragraf 21 tego rozporządzenia miał brzmienie: *Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej*². Jak wiemy stało się to 1 maja 2004 r.

Rozporządzenie Ministra Kultury w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności... z 2004 r. utraciło moc z dniem 20 października 2008 r. na podstawie art. 39 ustawy z dnia 18 marca 2008 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej³.

Niecały miesiąc później Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydał rozporządzenie z dnia 13 listopada 2008 r. w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich⁴.

Aktualnie obowiązujące rozporządzenie zostało podzielone na pięć następujących rozdziałów: 1. Przepisy ogólne, 2. Staż adaptacyjny, 3. Test umiejętności, 4. Koszty stażu adaptacyjnego i testu umiejętności oraz tryb ponoszenia, pobierania i zwrotu opłaty za odbycie stażu adaptacyjnego albo przeprowadzenie testu umiejętności. Na rozdział 5 (Przepisy przejściowe i końcowe). składają się zapisy tylko dwóch paragrafów, z których ostatni określa datę wejścia w życie rozporządzenia.

Przepisy ogólne, w rozdziale 1 rozporządzenia, określają:

1) warunki, sposób i tryb odbywania stażu adaptacyjnego, sposób i tryb wykonywania nadzoru nad odbywaniem stażu oraz oceny nabytych przez wnioskodawcę umiejętności, a także sposób ustalania kosztów odbywania stażu adaptacyjnego oraz tryb ponoszenia, pobierania i zwrotu opłaty za odbycie stażu adaptacyjnego,

2) warunki, sposób i tryb przeprowadzania testu umiejętności oraz oceny wykazanych przez wnioskodawcę umiejętności, a także sposób ustalania kosztów przeprowadzania testu umiejętności oraz tryb ponoszenia, pobierania i zwrotu opłaty za przeprowadzenie testu umiejętności.

– Jeżeli wnioskodawca wnosi o uznanie kwalifikacji zawodowych dla więcej niż jednego zawodu bibliotekarskiego, staż adaptacyjny albo test umiejętności przeprowadza się osobno dla każdego zawodu.

– Konieczność odbycia stażu adaptacyjnego albo przeprowadzenia testu umiejętności organ prowadzący postępowanie stwierdza w postanowieniu wydanym w jego toku. Wnioskodawca po otrzymaniu postanowienia, o którym mowa w ust. 1, występuje do organu prowadzącego postępowanie z wnioskiem o odbycie stażu adaptacyjnego albo przeprowadzenie testu umiejętności.

– Organ prowadzący postępowanie upowszechnia w Biuletynie Informacji Publicznej na stronach podmiotowych ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informacje o wymogach kwalifikacyjnych dla regulowanych zawodów bibliotekarskich, przykładową literaturę pomocną przy uzupełnianiu wiedzy niezbędnej dla spełnienia tych wymagań, przykłady testów umiejętności oraz informacje o jednostkach, w których mogą być odbywane staże adaptacyjne.

– Organ prowadzący postępowanie przekazuje postanowienie wraz z kopią dokumentacji zawierającej informacje o posiadanych kwalifikacjach, w tym o wykształceniu i doświadczeniu zawodowym wnioskodawcy, odpowiednio do:

1) jednostki, w której ma być odbywany staż adaptacyjny;

2) komisji egzaminacyjnej, która przygotowuje i przeprowadza test umiejętności.

Staż adaptacyjny, o którym mowa w rozdziale 2 może być odbywany w bibliotece albo ośrodku informacji naukowej, zwanych dalej w rozporządzeniu „jednostką”, w ramach stosunku prawnego na warunkach określonych pomiędzy jednostką a wnioskodawcą.

– Wnioskodawca wraz z wnioskiem o odbycie stażu składa dokument zawierający zobowiązanie jednostki do nawiązania z wnioskodawcą stosunku prawnego.

– W dokumencie jednostka określa:

1) rodzaj stosunku prawnego;

2) termin, w jakim nawiąże stosunek prawny;

3) okres, na jaki nawiąże stosunek prawny, zgodnie z długością stażu;

4) informację o obowiązkach, jakie powierzy wnioskodawcy;

5) przewidywane koszty odbywania przez wnioskodawcę stażu.

– W przypadku gdy trzy jednostki odmówią wnioskodawcy przeprowadzenia stażu, organ prowadzący postępowanie wskazuje jednostkę, w której zostanie przeprowadzony staż.

– Staż jest odbywany pod nadzorem opiekuna, posiadającego wyższe wykształcenie bibliotekarskie oraz minimum 5-letnie doświadczenie zawodowe, wyznaczonego przez kierownika jednostki.

– Kierownik jednostki wyznacza i dokonuje zmiany opiekuna stażu.

– Zmiana opiekuna stażu może nastąpić jedynie w przypadku:

1) braku możliwości dalszego pełnienia przez opiekuna czynności nadzoru nad wnioskodawcą;

2) umotywowanego wniosku, złożonego przez wnioskodawcę nie później niż na trzy miesiące przed zakończeniem stażu;

3) umotywowanego wniosku opiekuna stażu, złożonego nie później niż na trzy miesiące przed zakończeniem stażu.

– Staż jest realizowany zgodnie z programem stażu, ustalonym przez organ prowadzący postępowanie.

– Program, długość stażu oraz lista niezbędnych lektur określone są dla każdego wnioskodawcy indywidual-

nie, po przeprowadzeniu analizy kwalifikacji wnioskodawcy, z uwzględnieniem zakresu dotychczasowego doświadczenia zawodowego, okresu stażu niezbędnego do nabycia umiejętności do wykonywania zawodów bibliotekarskich na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz różnic pomiędzy kwalifikacjami posiadanymi przez wnioskodawcę a kwalifikacjami określonymi w przepisach prawa polskiego dotyczących wymogów kwalifikacyjnych do wykonywania zawodów bibliotekarskich.

– Prawidłowy przebieg stażu zapewnia kierownik jednostki.

– Opiekun stażu informuje kierownika jednostki o realizacji przez wnioskodawcę zadań wynikających z programu stażu.

– Opiekun sprawuje nadzór nad przebiegiem stażu wnioskodawcy, w szczególności przez:

1) kontrolę realizacji programu stażu;
2) kontrolę obecności wnioskodawcy w jednostce w trakcie trwania stażu;

3) gromadzenie informacji o przebiegu stażu.

– Organ prowadzący postępowanie może przedłużyć długość trwania stażu na podstawie umotywowanego wniosku, złożonego przez wnioskodawcę nie później niż na 14 dni przed zakończeniem stażu.

– Organ prowadzący postępowanie przedłuża lub odmawia przedłużenia stażu po zapoznaniu się z opinią o dotychczasowym jego przebiegu, sporządzoną przez opiekuna stażu oraz kierownika jednostki.

– Sprawozdanie z przebiegu stażu sporządzane jest przez wnioskodawcę w formie ustalonej przez kierownika jednostki i uwzględnia:

1) harmonogram zrealizowanych przez wnioskodawcę prac;

2) opis wykonanych zadań.

– Oceny stażu, sporządzonej w formie opinii jednostki, dokonują wspólnie opiekun stażu i kierownik jednostki w terminie 14 dni od dnia zakończenia stażu.

– Opinię kierownik jednostki przekazuje wnioskodawcy oraz organowi prowadzącemu postępowanie w terminie 7 dni od dnia jej sporządzenia.

– W przypadku oceny negatywnej organ prowadzący postępowanie, na umotywowany wniosek złożony przez wnioskodawcę w terminie 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o niezaliczeniu stażu, może wyrazić zgodę na ponowne odbycie stażu.

– Wnioskodawca, który uzyskał ocenę negatywną, może ponownie wystąpić z wnioskiem o odbycie stażu nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia jego zakończenia.

Test umiejętności, w rozdziale 3 rozporządzenia, jest przeprowadzany przez komisję egzaminacyjną składającą się z 5 osób.

– W skład komisji wchodzi osoby posiadające wyższe wykształcenie w zawodach bibliotekarskich oraz minimum 5-letnie doświadczenie zawodowe.

– Członków komisji egzaminacyjnej powołuje organ prowadzący postępowanie.

– Do zadań komisji egzaminacyjnej należy w szczególności:

- 1) opracowanie zakresu testu;
- 2) przeprowadzenie testu;
- 3) dokonanie oceny wyników testu;
- 4) sporządzenie protokołu.

– Test przeprowadzany jest dwa razy w roku.

– Terminy przeprowadzania testu są ustalane przez organ prowadzący postępowanie i podawane do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej na

stronach podmiotowych ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

– Organ prowadzący postępowanie zawiadamia wnioskodawcę, co najmniej na 30 dni przed wyznaczonym dniem przeprowadzenia testu, o miejscu i terminie przeprowadzenia testu, wysokości opłaty z tytułu kosztów oraz numerze rachunku bankowego organu prowadzącego postępowanie, na który należy dokonać opłaty.

– Test opracowuje komisja egzaminacyjna, a zatwierdza organ prowadzący postępowanie.

– Zakres przedmiotowy testu dostosowuje się do zawodu bibliotekarskiego, w którym ma nastąpić uznanie kwalifikacji.

– Test przeprowadza się w języku polskim.

– Test składa się z dwóch etapów: pisemnego egzaminu teoretycznego przeprowadzanego w formie testu oraz egzaminu ustnego, sprawdzających wybrane umiejętności z zakresu zawodu bibliotekarskiego.

– Część pisemna testu trwa nie dłużej niż 120 minut i składa się z nie więcej niż 30 pytań, w tym 10% o charakterze opisowym. Każde z pytań niemające charakteru opisowego powinno zawierać 3 możliwości odpowiedzi, z których jedna jest prawidłowa.

– Do ustnej części testu dopuszcza się osoby, które uzyskały co najmniej 75% punktów możliwych do uzyskania z części pisemnej.

– Część ustna testu składa się z nie więcej niż 5 pytań i trwa nie dłużej niż 30 minut. Część ustną testu umiejętności uznaje się za zdaną, jeżeli osoba zdająca odpowiedziała poprawnie na co najmniej 75% pytań.

– Przy ocenie testu uwzględnia się w szczególności następujące zasady:

1) za każdą prawidłową odpowiedź na pytanie niemające charakteru opisowego ustala się jednakową liczbę punktów;

2) za każdą prawidłową odpowiedź na pytanie o charakterze opisowym ustala się jednakową liczbę punktów;

3) za każdą błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi ustala się zero punktów.

– Wynik testu określa się jako „pozytywny” – w przypadku zaliczenia obu etapów testu albo „negatywny” – w przypadku niezaliczenia jednego z etapów.

– Z przebiegu testu sporządza się protokół, w którym podaje się:

- 1) datę przeprowadzenia testu;
- 2) czas rozpoczęcia i zakończenia testu;
- 3) skład komisji egzaminacyjnej;
- 4) imię i nazwisko osoby, która przystąpiła do testu;
- 5) wynik testu;
- 6) inne ważne okoliczności, które wystąpiły podczas trwania testu.

– Oceny testu komisja egzaminacyjna dokonuje w terminie nie dłuższym niż 14 dni od dnia jego przeprowadzenia.

– Wynik testu przewodniczący komisji egzaminacyjnej przedkłada organowi prowadzącemu postępowanie oraz przekazuje wnioskodawcy w terminie 3 dni od dnia ustalenia wyniku testu.

– Nieprzystąpienie do testu w wyznaczonym terminie bez uzasadnionej przyczyny uważa się za odstąpienie od testu.

– Ponowne przystąpienie do testu wymaga złożenia nowego wniosku, chyba że nieprzystąpienie do testu nastąpiło z uzasadnionej przyczyny.

– Oceny przyczyny usprawiedliwiającej nieprzystąpienie do testu w wyznaczonym terminie dokonuje przewodniczący komisji egzaminacyjnej, kierując się zasadami określonymi w przepisach o sposobie usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy.

– W przypadku nieprzystąpienia do testu z uzasadnionej przyczyny, organ prowadzący postępowanie wyznacza ponownie termin przeprowadzenia testu.

– Wnioskodawca, który uzyskał negatywny wynik testu, może ponownie przystąpić do testu nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia, w którym przeprowadzono test.

Koszty stażu adaptacyjnego i testu umiejętności oraz tryb ponoszenia, pobierania i zwrotu opłaty za odbycie stażu adaptacyjnego albo przeprowadzenie testu umiejętności – są określone w rozdziale 4 rozporządzenia.

– Koszty odbywania przez wnioskodawcę stażu są ustalane kwotowo przez kierownika jednostki, na podstawie rzeczywistych wydatków związanych z odbywaniem stażu.

– Rzeczywiste wydatki związane z odbywaniem stażu obejmują:

- 1) wydatki techniczno-organizacyjne jednostki;
- 2) wynagrodzenie opiekuna stażu.

– Wnioskodawca dokonuje opłaty z tytułu kosztów jednorazowo albo miesięcznie w terminie do 10 dnia każdego miesiąca w równych częściach na rachunek bankowy wskazany przez jednostkę.

– W przypadku odbywania stażu w ramach stosunku pracy albo na podstawie odpłatnej umowy cywilnoprawnej, opłata może być, za zgodą wnioskodawcy wyrażoną na piśmie, potrącana z jego wynagrodzenia.

– W przypadku nieodbycia stażu, na odpowiednio umotywowany wniosek, następuje zwrot wniesionej opłaty na wskazany przez wnioskodawcę rachunek bankowy.

– Oceny zasadności wniosku dokonuje kierownik jednostki, kierując się zasadami określonymi w przepisach o sposobie usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy.

– Zwrot wniesionej opłaty następuje w terminie 30 dni od daty złożenia wniosku.

– W przypadku nieodbycia się stażu z przyczyn leżących po stronie jednostki, opłata podlega zwrotowi na wskazany przez wnioskodawcę rachunek bankowy.

– Koszty przeprowadzenia testu ustala organ prowadzący postępowanie na podstawie rzeczywistych wydatków techniczno-organizacyjnych ponoszonych przez organ prowadzący postępowanie w związku z przeprowadzeniem testu, w tym wynagrodzenia komisji egzaminacyjnej i kosztów przygotowania testu.

– Wnioskodawca wnosi opłatę z tytułu kosztów na rachunek bankowy organu prowadzącego postępowanie.

– Przystępując do testu, wnioskodawca okazuje dowód dokonania opłaty.

– Nieokazanie dowodu dokonania opłaty powoduje niedopuszczenie wnioskodawcy do odbycia testu.

– Opłata nie podlega zwrotowi w przypadku nieprzystąpienia do testu bez uzasadnionej przyczyny.

– W przypadku nieodbycia się testu z przyczyn leżących po stronie jednostki, koszty związane z przeprowadzeniem testu podlegają zwrotowi na wskazany przez wnioskodawcę rachunek bankowy w terminie 30 dni od dnia, w którym miał być przeprowadzony test.

Dokładnym zapoznaniem się z treścią rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 13 listopada 2008 r. w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich powinny być szczególnie zainteresowane biblioteki naukowe i ośrodki

informacji naukowej, bo w nich będą się odbywały staże adaptacyjne. To wcale nie znaczy, że pozostanie ono obce bibliotekarzom z pozostałych bibliotek, ponieważ wśród nich rekrutować się będą kandydaci (w rozporządzeniu nazwani „wnioskodawcami”) do odbycia stażów adaptacyjnych.

Lucjan Biliński

PRZYPISY:

¹ Dz. U. Nr 101, poz. 1050.

² Zob. „Staż adaptacyjny do wykonywania zawodów bibliotekarskich w państwach członkowskich Unii Europejskiej”. W: „Bibliotekarz” 2004 nr 9 s. 34-36.

³ Dz. U. Nr 63, poz. 394.

⁴ Dz. U. Nr 207, poz. 1303.

Upoważnienie Biblioteki Narodowej do uznawania kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich

Na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 grudnia 2008 r. w sprawie upoważnienia Biblioteki Narodowej do uznawania kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich (Dz. U. Nr 225, poz. 1494) – Biblioteka Narodowa została upoważniona do uznawania nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub w państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym kwalifikacji do wykonywania zawodów regulowanych:

- 1) bibliotekarza;
- 2) bibliotekarza, pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Upoważnienie to weszło w życie z dniem 5 stycznia 2009 r.

Przypomnijmy, że od 21 kwietnia 2005 r. analogiczne upoważnienie miało Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie. Wynikało ono z rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 7 kwietnia 2005 r. w sprawie upoważnienia do uznawania nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej lub państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym kwalifikacji do wykonywania zawodów regulowanych (Dz. U. Nr 74, poz. 655). Rozporządzenie to zostało uchylone, a upoważnienie do uznawania kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich otrzymała Biblioteka, ponieważ Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie uległo likwidacji w 2008 r.

Lucjan Biliński

Zmiana w składzie osobowym Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego

Na podstawie decyzji Nr 23 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 listopada 2008 r. (Dz. Urz. MKiDN Nr 7, poz. 74) zmieniony został skład osobowy Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego, powołanej 2 listopada 2007 r. Na miejsce prof. dr hab. Kazimierza Stępnia powołana została Grażyna Anna Piotrowicz.

Pełny skład Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego (na kadencję 2007-2011) podaliśmy w informacji pt.: „Nowa Rada do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego” („Bibliotekarz” 2008 nr 1 str. 29).

W skład Rady wchodzi przedstawiciele następujących instytucji:

- 1) Biblioteki Narodowej,
 - 2) Biblioteki Jagiellońskiej,
 - 3) Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich,
 - 4) Krajowej Rady Bibliotecznej,
 - 5) Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
 - 6) Ministra Edukacji Narodowej,
 - 7) Przewodniczącego Komitetu Badań Naukowych,
 - 8) Prezesa Polskiej Akademii Nauk,
 - 9) Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.
- Funkcję przewodniczącego Rady sprawuje dyrektor Biblioteki Narodowej.

Przypomnijmy, że do zadań Rady należy w szczególności:

- 1) opiniowanie wniosków organizatorów bibliotek o włączenie ich zbiorów do zasobu oraz przedstawianie Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego propozycji dotyczących zatwierdzenia tych wniosków,
- 2) opiniowanie systemu informacji o zasobie,
- 3) opracowywanie i przyjmowanie planów pracy dotyczących zasobu.

§ 5. Szczególna ochrona zasobu polega na:

- 1) sporządzeniu planu ochrony zasobów,
- 2) zabezpieczeniu przed zniszczeniem w schronach, budowach ochronnych w obrębie jednostki organizacyjnej oraz na zorganizowaniu odpowiedniej ochrony,
- 3) ograniczeniu udostępniania zasobu wyłącznie do celów naukowych i ekspozycyjnych innym bibliotekom lub instytucjom zapewniającym właściwe warunki ich zabezpieczenia,
- 4) utrwalaniu zasobu na innych nośnikach.

Lucjan Biliński

Zakres przypisania obiektów samorządowych bibliotek do sfery działalności kulturalnej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123 z późn. zm.) prowadzenie działalności kulturalnej, w tym bibliotecznej, jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Mimo że powyższe stwierdzenie ma charakter bardzo ogólny, nie oznacza to, iż władze samorządowe mają pełną swobodę w decydowaniu co do zakresu angażowania się w sprawy kultury. Jednym z istotnych ograniczeń w tym zakresie jest niewątpliwie art. 14a powyższej ustawy, który określa zakres obiektów, przeznaczonych w sposób trwały na potrzeby działalności kulturalnej.

Zgodnie z art. 14a ust. 1 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej tworzy się wykaz obiektów, w tym stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego, w których prowadzona jest, jako podstawowa, działalność kulturalna lub które do takiej działalności zostały wybudowane i nie mogą być przeznaczone do prowadzenia wyłącznie innej działalności podstawowej.

Do określenia powyższego wykazu upoważniony został Minister Kultury i Sztuki, który wydał zresztą w tym zakresie rozporządzenie z dnia 6 stycznia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad wpisywania do wykazu

obiektów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, w których prowadzona jest, jako podstawowa, działalność kulturalna lub które do takiej działalności zostały wybudowane i nie mogą być przeznaczone do prowadzenia wyłącznie innej działalności podstawowej, oraz ustalenia ich wykazu (Dz. U. Nr 21, poz. 185 z późn. zm.). Wykaz tego rodzaju obiektów stanowi załącznik do powyższego rozporządzenia.

Kwestia zakresu powyższych obiektów wydaje się zatem stosunkowo prosta. Aby przekonać się, czy konkretny obiekt biblioteczny jest nim objęty, trzeba po prostu sprawdzić, czy w przedmiotowym wykazie został on uwzględniony.

Ustalenie wykazu nastąpiło w formie wydania w tym zakresie rozporządzenia. Należy jednak zdawać sobie sprawę z możliwości zmiany powyższego wykazu, np. jego uzupełniania, poprzez wydanie kolejnych nowelizacji powołanego rozporządzenia. Zgodnie z jego par. 2 Minister Kultury umieszcza bowiem obiekt w wykazie dla potwierdzenia jego szczególnego znaczenia dla kultury, przy czym uzasadnieniem dla dokonania wpisu danego obiektu do wykazu jest jego znaczenie dla kultury narodowej, prowadzona w nim działalność lub cel, dla którego obiekt został wybudowany.

Analiza poszczególnych pozycji wykazu skłania do ogólnego wniosku, że obiektami, o których tutaj mowa, są z reguły obiekty, w których mają siedzibę różne, w tym samorządowe instytucje kultury, także biblioteki samorządowe. Obiekt powinien być w tym kontekście postrzegany zatem jako budynek, a konkretnie budynekowa nieruchomość, gdyż ustawodawca posłużył się tutaj pojęciem prawa własności do niego.

Omawiane ograniczenie nie ma totalnego charakteru. Jego formuła jest o tyle elastyczna, że zakazane jest w jego ramach przekazywanie uwzględnionych w wykazie obiektów bibliotek do prowadzenia wyłącznie innej działalności podstawowej niż działalność kulturalna. Ze stwierdzenia tego wynikają dwa praktyczne wnioski.

Otóż, po pierwsze: dopuszczalne jest przeznaczenie objętego wykazem obiektu, obok działalności kulturalnej, na potrzeby prowadzenia innej działalności samorządowej, np. oświatowej.

Po drugie: taki podział funkcji obiektu między co najmniej dwie sfery aktywności nie może mieć dla zakresu działalności kulturalnej degradującego charakteru. W konkurencji z inną działalnością działalność kulturalna określona została bowiem jako działalność podstawowa, co oznacza, że nie może zostać ona ograniczona jedynie do działalności ubocznej, a zatem drugorzędnej w stosunku do konkurencyjnej wobec niej działalności, której prowadzeniu służy ten sam „zastrzeżony” obiekt.

Z omawianym rozwiązaniem dla jednostek samorządu terytorialnego wiąże się jeszcze jeden wymóg o technicznym charakterze. Chodzi o nakaz z par. 3 powołanego powyżej rozporządzenia. Przepis ten stanowi mianowicie, że wzmiankę o wpisaniu obiektu o szczególnym charakterze dla kultury do wykazu obiektów umieszcza się w księdze rejestrowej prowadzonej dla instytucji kultury w dziale trzecim – Mienie instytucji kultury, w rubryce Uwagi.

Wymóg ten stanowi więc szczególne rozwiązanie, uzupełniające regulację zasad prowadzenia rejestru instytucji kultury, jaką stanowi rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 17 lutego 1992 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru instytucji kultury (Dz. U. Nr 20, poz. 80). Jednostka samorządu terytorialnego, będąca organizatorem biblioteki, dysponującej obiektem, ujętym w przedmiotowym wykazie, w sytuacji, gdy obiekt ten w rejestrze instytucji nie został stosownie do powyższego wymogu opisany, powinna brak w tym zakresie niezwłocznie uzupełnić.

Rafał Golać

AKTUALIA

Tak nasze, jak i zagraniczne, biblioteki oraz instytuty, kształcące w zakresie inb, coraz bardziej oddalają się od siebie i żyją odrębnym, własnym życiem. W instytutach prawie nie ma praktyków zawodu, w bibliotekach prawie nie ma znawców teorii. To jest wstęp do katastrofy.

Przestaliśmy zwłaszcza rozpoznawać rzeczywistość. Tercenowe badania własne bibliotek, u nas sporadyczne, grzeszą naiwnością, nieznajomością metodologii oraz brakiem próby reprezentatywnej. W efekcie warte są niewiele lub nic.

Empiryczne badania własne instytutów, jeszcze rzadziej realizowane, grzeszą oderwaniem od rzeczywistości, nadętą metodologią oraz także brakiem próby reprezentatywnej. W rezultacie także są warte niewiele lub nic.

To nie wynika z braku środków, ale z braku przekonania, że to jest potrzebne oraz z marnej świadomości metodologicznej i z nurzania się raczej w świecie wirtualnym, wydumanym, aniżeli rzeczywistym. No i wygląda na to, że podstawa wszelkich badań – sposoby doboru próby badawczej – są znane mało komu.

Tymczasem dobrze byłoby rozpoznać główne, rzeczywiste problemy naszego współczesnego bibliotekarstwa poprzez badawczą autopsję, z dobroczynnymi potem następstwami dla praktyki i dla kształcenia profesjonalistów inb. Można to zrobić, jednak wyłącznie wspólnymi siłami instytutów i bibliotek – razem. No i do tego niezbędna jest jeszcze obopólna **chęć**.

Jacek Wojciechowski

W kilku słowach

■ Nowa biblioteka cyfrowa w Łodzi

Powstała nowa biblioteka cyfrowa, utworzona przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, która dostępna jest już pod adresem: <http://bc.wimbp.lodz.pl>. Sfinansowano ją ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi. W pierwszej kolejności w Bibliotece Cyfrowej zamieszczane będą archiwalne łódzkie czasopisma oraz książki, z czasem dołączone zostaną zbiory specjalne. Wykaz dotychczas zdigitalizowanych zbiorów i dostępnych w sieci lokalnej biblioteki znajduje się pod adresem <http://www.wimbp.lodz.pl/wimbp/index.php/katalogi-online.html>.

Źródło: wedle Piotra Bierczyńskiego w EBIB

■ Pomorska Biblioteka Cyfrowa

Utworzenie Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej zainicjowała Biblioteka Główna Politechniki Gdańskiej. Porozumienie o utworzeniu Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej zawarły: lider projektu – Politechnika Gdańska, Uniwersytet Gdański, Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, Akademia Medyczna w Gdańsku, Akademia Muzyczna w Gdańsku, Akademia Morska w Gdyni, Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku, województwo pomorskie, reprezentujące biblioteki pedagogiczne regionu, starostwo powiatowe w Kartuzach, reprezentujące Pedagogiczną Bibliotekę w Kartuzach oraz Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie. W ramach projektu przewiduje się skomputeryzowanie także wszystkich 17 bibliotek gminnych i powiatowych, tworzących sieć bibliotek pedagogicz-

nych w województwie pomorskim. Biblioteki te będą tworzyły i udostępniały elektroniczne katalogi zbiorów bibliotecznych w systemie VTLS VIRTUA. Budowa biblioteki ruszy z początkiem 2009 r. Wartość projektu szacowana jest na 9 254 443,85 PLN. 75% tej kwoty pokryje dofinansowanie z funduszy unijnych (6 393 534,78 PLN), a pozostałą część wygospodarują partnerzy projektu. Dofinansowanie przyznano w ramach konkursu Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2007-2013. Projekt przewiduje zeskanowanie na przestrzeni trzech lat ponad miliona stron dokumentów i obiektów niepiśmienniczych. Digitalizacja zbiorów będzie trwała, aż do przetworzenia wszystkich zasobów bibliotecznych Pomorza, szacowanych na ponad 20 mln stron dokumentów. PBC gromadzić będzie dokumenty tekstowe, graficzne i multimedialne oraz udostępniać je w popularnych formatach (DjVu, PDF, JPG, SWF, MP3, AVI).

Źródło: wedle Bożeny Hakuć i Roberta Szczodrucha (z Biblioteki Głównej PG) w EBIB

■ Prof. dr hab. Marcin Drzewiecki kierownikiem IKiCz BN

Od 1 marca 2009 r. prof. dr hab. Marcin Drzewiecki obejmuje funkcję kierownika Instytutu Książki i Czytelnictwa BN. Prof. M. Drzewiecki jest obecnie profesorem Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego (jego dyrektorem był w latach 1990-2008) i doradcą dyrektora Biblioteki Narodowej (po decyzji o likwidacji CEBID, którego był także dyrektorem). Działa aktywnie w SBP, pełniąc m.in. funkcję przewodniczącego Komitetu Re-

dakcyjnego „Bibliotekarza”. Jest autorem kilku książek i ponad 100 artykułów w prasie naukowej i specjalistycznej. Tematyka badań prof. Drzewieckiego dotyczy roli bibliotek w systemie oświaty i kultury.

■ Wyróżnienie dla bibliotek publicznych w Gorlicach, Limanowej i Rybnie

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej po raz trzeci przyznała nagrody, tym razem za szczególne przedsięwzięcia o charakterze kulturowym i kulturotwórczym, które w wybitny sposób przyczyniły się do wzmocnienia więzi i tradycji lokalnych oraz aktywizacji społeczności lokalnej. Nagrodę w kategorii „samorządowe instytucje kultury” przyznano m.in.: Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gorlicach za działalność na rzecz integracji narodowościowej, a wyróżnienia: Gminnemu Zespołowi Użyteczności Publicznej (w tym bibliotece) w Limanowej za działania w sieci oraz Gminnej Bibliotece Publicznej w Rybnie za „Bibliotekę otwartą dla każdego”. Patronat nad wydarzeniem objął Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Polski Komitet ds. UNESCO. Uroczyste wręczenie nagród zaplanowano w dniu 17 lutego w Warszawie podczas konferencji pt. „Kultura i tradycja lokalna, jako płaszczyzna współpracy i rozwoju aktywności lokalnej i budzenia patriotyzmu lokalnego”.

Źródło: http://www.frdl.org.pl/nagroda_frdl.htm

■ Doroczne nagrody Polskiej Sekcji IBBY

W grudniu Stowarzyszenie Przyjaciół Książki dla Młodych – Polska Sekcja IBBY przyznało doroczne nagrody wybitnym twórcom książek dla dzieci. Za całokształt twórczości uhonorowano Małgorzatę Musierowicz oraz Elżbietę i Mariana Murawskich. Ponadto ogłoszono wyniki konkursu literackiego na Książkę Roku.

Nagrodę literacką Książka Roku 2008 otrzymali:

1. Romek Pawlak za książkę dla dzieci *Milek z Czarnego Lasu*.
2. Małgorzata Gutowska-Adamczyk za książkę dla młodzieży *13. Poprzeczna*.

Nagrodę dla ilustratorów Książka Roku 2008 otrzymali:

1. Aleksandra Machowiak i Daniel Mizieliński za książkę autorską *D.O.M.E.K.*
2. Tomasz Broda za ilustracje do książki *Przygody przyrody* Zbigniewa Macheja.

Nagrodę za upowszechnianie czytelnictwa otrzymała Monika Obuchow – autorka programu telewizyjnego „Bajkonur, czyli w świecie książek dla dzieci” (TVP Kultura) prezentującego najciekawsze książki dziecięce ostatnich lat oraz promującego dobre wzorce czytelnictwa.

Źródło: <http://www.ibby.pl/>

■ WiMBP wspomagana przez zielonogórzan

W 2008 r. zielonogórzanie wspomogli WiMBP im. C. K. Norwida kwotą ponad 29 tysięcy złotych – za te pieniądze na półkach pojawi się około tysiąca nowych książek. „Przez 12 lat biblioteka mogła kupić blisko 13 tysięcy książek” – podsumowuje Maria Wasik, dyrektor biblioteki. Zakupy były rozłożone na wszystkie placówki i filie. „To czytelnicy sponsorują zbiory, dlatego

pieniądze z cegiełek, które kupią jak zwykle są przeznaczane na książki, które wybiorą” – podkreśla dyrektor biblioteki. To zwłaszcza literatura piękna, beletrystyka, książki dla najmłodszych oraz podręczniki akademickie. Cegielki można kupić za 2, 5 i 10 złotych.

■ Zaprosili nas

BN na wręczenie nagród za Książki Miesiąca i Książki Roku 2008 „Magazynu Literackiego KSIĄŻKI” (27.01.09) • BP w Dzielnicy Śródm. m.st. W-wy Centrum Inf. im. J. Nowaka Jeziorańskiego na spotkanie poświęcone J. Nowakowi Jeziorańskiemu z udziałem T. Mazowieckiego, J. Lityńskiego, J. Taylora (27.01.09) • B-ka Śląska na otwartą przez cały styczeń multimedialną wystawę „Romowie – stan duszy czy kultura równoległa”; inaugurację tegorocznego cyklu „Sztuka, czas” z udziałem J. Kurka (14.01.09); wystawę „Love story. Zbiory Śląskiej Biblioteki Filmowej” prezentowaną do końca lutego br., na uroczystość wręczenia nominacji do „Śląskiego Wawrzynu Literackiego” książce *Dzienniki z lat osiemdziesiątych* Teodora Parnickiego (29.01.09), na spotkanie z Manułą Gretkowską (4.02.09) • Książnica Beskidzka na wernisaż wystawy „Listy do Sali: życie młodej kobiety w nazistowskich obozach pracy” (12.01.09), na promocję tomików poezji Juliusza Wątroby (5.01.09) i Stanisława Goli (9.01.09) • WBP w Lublinie na spotkanie z Grzegorzem Jackiem Pelicą, autorem książki *Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939)* (22.01.09) oraz na wieczór autorski Wiesława Myśliwskiego (31.01.09)

■ Zapraszamy do lektury

„Przegląd Biblioteczny” z. 4/2008. Znaczna część materiałów poświęcona jest pamięci zmarłej prof. M. Dembowskiej. W dziale „Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego” obszerny wywiad J. Sadowskiej z J. Wołoszem, a w dziale artykułów bardzo interesujące omówienie wydawnictwa „Przeglądu Bibliotecznego” w latach 2004-2008 pióra B. Sosińskiej-Kalaty. Także B. Staniów pisze o badaniach w zakresie bibliotekarstwa szkolnego prowadzone przez IFLA i IASL, a I. Pugaciewicz dokonuje analizy funkcjonowania wybranych sektorów bibliotekarstwa uniwersyteckiego na przykładzie jednej z bibliotek, z kolei P. Gawrysiak pisze o wyszukiwaniu informacji w cyfrowych bibliotekach. Jak zwykle bogate działy sprawozdań, recenzji i kronika.

„Zagadnienia Informacji Naukowej” nr 2/2008 poświęcony jest w dużej części bibliotekom cyfrowym i ich problemom, a otwiera go artykuł S. Ziolkowskiej nt. projektu i serwisu Biblioteki Europejskiej (The European Library – Tel). Ponadto recenzje, omówienia i kronika.

„Poradnik Bibliotekarza” nr 1/2009 zawiera m.in. wywiad z dyrektorem Instytutu Książki G. Gaudenem nt. Biblioteki+, omówienie badań przeprowadzonych w ramach realizacji Programu Bibliotecznego Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego nt. bibliotek publicznych, ciekawy artykuł A. Góry *Hybryda w bibliotece, czyli działalność bibliotekarza systemowego*, jest w numerze także wiele doniesień z bibliotek krajowych, stałe felietony i materiały metodyczne.

Obserwując realia (Jan WOŁOSZ)	1
Trzy pytania	2
Na pytania o ZEBID odpowiada zastępca dyrektora BN Elżbieta STEFAŃCZYK	2
Artykuły	5
Janina ANDRYSZCZAK: W Sieradzu SOWA powiatowa, czyli praca online bibliotek gminnych i miejsko-gminnych	5
Iwona ZBROSZCZYK: Ku bibliotece wirtualnej	7
Jerzy MAJ: Czy i jaki kanon księgozbiorów?	10
Halina FILIP: Wybory czytelnicze (dla) najmłodszych	13
Nasi korespondenci informują	15
XI Dołnośląski Festiwal Nauki w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej (2008) (Anna WALEK)	15
Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale ZNP w Częstochowie (Renata SOWADA)	16
Sprawozdania i relacje	17
„Infobazy’ 2008 – Systemy, Aplikacje, Usługi” – konferencja w Sopocie (Karina FEDYNYSZYN, Małgorzata WACH)	17
Konferencja w Lublinie nt. „Świat bibliotek, książek i informacji w 2008 r.” (Grzegorz GMITEREK)	19
Konferencja prasowa Koalicji Otwartej Edukacji z okazji Dnia Domeny Publicznej (Jan WOŁOSZ)	21
Przegląd publikacji	22
Księga Pamięci: Alojzy Tujakowski. Życie i działalność (1914-1992) (Małgorzata KOWALSKA)	22
Rynek książki w Polsce 2008 (Jan WOŁOSZ)	24
Sygnały o nowych publikacjach (Lidia BĄKOWSKA)	25
Publikacje otrzymane (jw)	26
Pyłki (Andrzej KEMPA)	27
Prawo biblioteczne	28
Kwalifikacje bibliotekarzy według prawa unijnego (Lucjan BILINSKI)	28
Upoważnienie Biblioteki Narodowej do uznawania kwalifikacji do wykonywania zawodów bibliotekarskich (Lucjan BILINSKI)	30
Zmiana w składzie osobowym Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego (Lucjan BILINSKI)	30
Zakres przypisania obiektów samorządowych bibliotek do sfery działalności kulturalnej (Rafał GOLAT)	31
Aktualności (Jacek WOJCIECHOWSKI)	32
W kilku słowach	32
Watching Realities (Jan WOŁOSZ)	1
Three Questions	2
Questions on the ZEBID are answered by Elżbieta Stefańczyk deputy head of the Polish National Library	2
Articles	5
Janina ANDRYSZCZAK: Online work of town and district libraries in Sieradz that is controlled by SOWA software	5
Iwona ZBROSZCZYK: Towards the Virtual Library	7

Jerzy MAJ: The Canon of Library Collections – If and How	10
Halina FILIP: Reader's Choices (case of the Youngest)	13
Our Correspondents Report	15
11th Lower Silesian Science Festival at the Main Library of the Wrocław Technical University (Anna WALEK)	15
Library Section at the Częstochowa Branch of the Polish Teachers Union (Renata SOWADA)	16
Events and Reports	17
Infobases'2008 – Systems, Applications, Services – Conference in Sopot (Karina FEDYNYSZYN, Małgorzata WACH)	17
Conference in Lublin: World of Libraries, Books and Information in 2008 (Grzegorz GMITEREK)	19
Press Conference of the Coalition for the Open Education in Connection with the Day of the Public Domain (Jan Wołosz)	21
Review of Publications	22
(Book of Memory: Alojzy Tujakowski: Life and Activities (1914-1992) (Małgorzata KOWALSKA)	22
Book Market in Poland 2008 (Jan WOŁOSZ)	24
New Books Flash (Lidia BĄKOWSKA)	25
Just Received (jw)	26
Stardust (Andrzej KEMPA)	27
Library Law	28
Librarians Qualifications according to European Law (Lucjan BILIŃSKI)	28
The National Library Authorities to Recognize Qualifications for Library Professions (Lucjan BILIŃSKI)	30
Change in the Composition of the Council of the National Reserve of Library Collections (Lucjan BILIŃSKI)	30
The scope in which the Facilities of the Self-government Libraries are Assigned to the Area of Cultural Activities (Rafał GOLAT)	31
Current Events (Jacek WOJCIECHOWSKI)	32
In a Nutshell	32

BIBLIOTEKARZ

Czasopismo wydawane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy

Komitet Redakcyjny: Lucjan BILIŃSKI, Sylwia BŁASZCZYK, Zofia CIURUŚ, Stanisław CZAJKA, Marcin DRZEWIECKI (przewodniczący), Bolesław HOWORKA, Małgorzata JEZIOŃSKA, Katarzyna MATERSKA, Irena SUSZKO-SOBINA, Ryszard TURKIEWICZ

Redaktor naczelny: Jan WOŁOSZ (tel. 0-694 463 656; e-mail: jan.wolosz@op.pl).

Sekretarz redakcji: Andrzej JOPKIEWICZ. **Tłum. na jęz. angielski:** Maria JANOWSKA. **Redaktor techniczny:** Elżbieta MATUSIAK

Skład i łamanie: Ewa KOSSOWSKA-SALANSKA. **Projekt graficzny okładki:** Katarzyna STANNY

Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7, tel. 827-52-96

Dyrektor Wydawnictwa – Janusz NOWICKI

e-mail: wyd.sbp-portal@wp.pl

Prenumeratę „Bibliotekarza” można również zrealizować w **Dziale Promocji i Sprzedaży Biura ZG SBP**, Al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa, tel. (0-22) 825-50-24, fax: (0-22) 825-53-49, e-mail: sprzedaz_sbp@wp.pl

Konto SBP: Millennium 70 1160 2202 0000 0000 2814 5355

Druk i oprawa: Zakład Poligraficzny PRIMUM s.c., Kozerki, ul. Marsa 20, 05-825 Grodzisk Mazowiecki

Nakład: 2100 egz. **ISSN** 0208-4333. **Indeks** 352624

Opowieść i zabawna, i smutna, pełna anegdot, nie wolna od erotyki.
Czyli wszystko, co czytelnicy autora „Xenny” dobrze znają.

DISORDER I JA

Najnowsza powieść Łukasza Gołębiewskiego

To nie tylko opowieść o piciu. (...) Stajesz się więźniem życiorysu. I choć możesz w każdej chwili zamknąć książkę, pozostajesz w tym więzieniu uczuć do końca. Do ostatniej strony.

Barbara Kosmowska (pisarka)

Polecają:

INTERIA.PL
www.disorder.interia.pl

INDEPENDENT
magazyn krytyki kulturalnej

Kampus
2011 Film

książki
magazyn o literaturze

scenaOFF
PORTAL SCENY

www.xenna.com.pl

WARUNKI PRENUMERATY „BIBLIOTEKARZA”

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

„Bibliotekarz” dostępny jest w prenumeracie i w bezpośredniej sprzedaży w Biurze ZG SBP. Zamówienia na czasopismo można składać w ciągu całego roku, od dowolnego numeru pisma. Numery archiwalne, a także pojedyncze numery można nabyć wyłącznie w Biurze ZG SBP. Oferta ważna do wyczerpania nakładu.

Wysokość bieżącej prenumeraty rocznej wynosi **132 zł** (11 zł za 1 numer). W przypadku zamówienia co najmniej 3 egz. „Bibliotekarza” przysługuje rabat w wysokości 10%.

Wpłaty na prenumeratę przyjmuje:

Dział Promocji i Sprzedaży Biura ZG SBP

Al.Niepodległości 213, 02-086 Warszawa

Informacje: Joanna Janczak tel. (0-22) 825-50-24, faks (0-22) 825-53-49

e-mail: sprzedaz_sbp@wp.pl

Aby dokonać prenumeraty, należy wypełnić blankiet pocztowy lub bankowy z zaznaczeniem liczby zamawianych egzemplarzy i dokonać wpłaty. Zaprenumerowane egzemplarze przesyłane są na adres prenumeratora przesyłką pocztową zwykłą.

„RUCH” S.A

Wpłaty na prenumeratę „Bibliotekarza” przyjmowane są tylko na okresy kwartalne.

1. Prenumerata krajowa:

- Przedpłaty na prenumeratę przyjmują jednostki kolportażowe „RUCH” S.A właściwe dla miejsca zamieszkania. Termin przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną do 5 każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.

2. Prenumerata zagraniczna:

- Wpłaty przyjmuje jednostka „RUCH” S.A Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy na konto: PEKAO S.A IV O/ Warszawa 68124010531111000004430494 lub kasa Oddziału
- Informacji o warunkach prenumeraty udziela ww. Oddział – 01-248 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 31/33. Tel: (prefiks) (0-22) 53-28-731, 53-28-816, 53-28-819, 53-28-820,
- infolinia 0-800-1200-29, w internecie <http://www.ruch.pol.pl>
- Adres do korespondencji: „RUCH” S.A O.K.D.P., ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa

POCZTA POLSKA

1. Przyjmowanie przedpłat od prenumeratorów, we wszystkich urzędach pocztowych w całym kraju w terminach:

- a. do 25 listopada – na prenumeratę realizowaną od 1 stycznia następnego roku,
- b. do 25 lutego – na prenumeratę realizowaną od 1 kwietnia bieżącego roku,
- c. do 25 maja – na prenumeratę realizowaną od 1 lipca bieżącego roku,
- d. do 25 sierpnia – na prenumeratę realizowaną od 1 października bieżącego roku.

2. Urzędy pocztowe właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora przyjmują przedpłaty odpowiednio:

- a. do 30 listopada – na prenumeratę realizowaną do stycznia następnego roku,
 - b. do końca lutego – na prenumeratę realizowaną od 1 kwietnia bieżącego roku,
 - c. do 31 maja – na prenumeratę realizowaną od 1 lipca bieżącego roku,
 - d. do 31 sierpnia – na prenumeratę realizowaną od 1 października bieżącego roku.
- Przedpłaty na prenumeratę są przyjmowane przez listonoszy i doręczycieli (od osób niepełnosprawnych w miastach) od wszystkich mieszkańców wsi i małych miasteczek gdzie dostęp do urzędu pocztowego jest utrudniony
 - Prenumerata prasy obejmuje pełne okresy kwartalne
 - Wpłaty na prenumeratę są przyjmowane bez pobierania dodatkowych opłat, bez obowiązku wypełniania blankietów wpłat
 - Zaprenumerowane egzemplarze są doręczane do miejsca zamieszkania prenumeratora lub jego siedziby bez pobrania dodatkowych opłat.

KOLPORTER

tel. (0-22) 355-05-65

GARMOND PRESS

tel. (0-22) 836-69-21

Gajewski&Morawski SJ

tel. (0-22) 649-41-61 w. 202

DO WSZYSTKICH TYCH, KTÓRZY SIĘ KSZTAŁCĄ LUB DOSKONAŁĄ

Życzymy Wam sukcesów w nauce

Pamiętajcie o tym, że **WYDAWNICTWO SBP** jest dla Was. Publikujemy większość literatury Wam potrzebnej. Autorami tych książek są sprawdzeni praktycy, dydaktycy i naukowcy. Co roku wydajemy kilkanaście pozycji książkowych. Z każdym rokiem nasza oferta jest bogatsza.

Polecamy nasze czasopisma

Znajdziecie w nich wszystko co aktualne i najważniejsze w bibliotekarstwie i informacji naukowej.

BIBLIOTEKARZ Indeks 352624. Miesięcznik o charakterze fachowym i naukowym. Ukazuje się od 1929 r. Czasopismo wydawane przez SBP oraz Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy.

PORADNIK BIBLIOTEKARZA Indeks 369594. Miesięcznik instrukcyjno-metodyczny. Ukazuje się od 1949 r. Czasopismo wydawane przez SBP.

ZAGADNIENIA INFORMACJI NAUKOWEJ Od 1993 r. czasopismo wydawane przez SBP oraz Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego jako półrocznik.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY Czasopismo naukowe ukazujące się od 1927 r. niezbędne dla całego środowiska bibliotekarskiego. Od 2004 r. wydawane wyłącznie przez SBP. Kwartalnik.

EBIB. Elektroniczna BIBlioteka i Biuletyn EBIB Wychodzi w formie elektronicznej od 1999 r. Działa w strukturze SBP od 2001 r.

Adresy: <http://www.ebib.info>; ebib.redakcja@oss.wroc.pl

**KAŻDĄ KSIĄŻKĘ I CZASOPISMO NASZEGO WYDAWNICTWA
możesz zamówić:**

Pisemnie:	Dział Promocji i Kolportażu 02-086 Warszawa, Al. Niepodległości 213
Telefonicznie:	(022) 825 50 24, 608 28 26; Faks: (022) 825 53 49
e-mail:	sprzedaz_sbp@wp.pl

Oferujemy Państwu także sprzedaż odręcną w dwóch punktach: w Wydawnictwie SBP Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7 oraz w Dziale Promocji i Kolportażu Al. Niepodległości 213. Staramy się zważywszy na status materialny środowiska bibliotekarskiego utrzymywać ceny na poziomie niskim i średnim, a część pozycji wydajemy na zasadzie *non profit*.

KUPUJCIE U NAS!

BEZ NASZYCH KSIĄŻEK ŚWIAT BIBLIOTEKARSKI BYŁBY UBOŻSZY